

Mladika

9.2000

NARODNA IN UNIVERZITETNA KNJIŽNICA

2 comma 20/c legge 662/96 Filiale di Trieste - novembre 2000

ISSN 1124 - 657X

L. 5000

67

I 117 986 2000

00001316,9

COBISS

kultura srečanja literatura intervjuji rast

MLADIKA 9

IZHAJA DESETEKRAT V LETU

LETO XLIV. 2000

KAZALO

Saša Martelanc: Dragocenost . . .	193
S.P.: Več občutljivosti do manjšinskih vprašanj? . . .	194
Magdalena Cundrič: Dokler ju smrt ne združi . . .	195
Pod črto . . .	196
Peter Merku: Iz spominov na starše (VII.) . . .	198
Bruna Pertot: Pesmi . . .	200
Vladimir Kos: Pesem za mesec vernih duš . . .	200
Drago Štoka: Na obali Atlantskega oceana . . .	201
Mogoče vas bo zanimalo zvedeti, da . . .	202
Ivo Jevnikar: Iz italijanskega taborišča med padalce OSS (Zgodba Marijana Česnika) - II. del . . .	203
Franjo Francič: Je zima v krilu poletja . . .	206
Martin Silvester: Izbor iz najnovejše hrvaške poezije . . .	209
Antena . . .	212
Martin Jevnikar: Zamejska in zdomska literatura: Alojz Rebula . . .	219
Ocene: Knjige: A. Capuder: Pariški dnevnik (M. Jevnikar); J. Pavel II.: Pismo starejšim (A.R.); Jakob Renko: Normalni genij; Thomas Stearns Eliot: Krščanstvo in kultura (N. Zaghet); L. Kovačič: Literatura ali življenje (Z. Tavčar); I. Škamperle: Magična renesansa (A.R.) . . .	220
Novice Knjižnice Dušana Černeteta (34) . . .	224
Na platnicah: Pisma; Za smeh; Listnica uprave	
Priloga: RAST 139-2000	

Uredništvo in uprava:
34133 Trst, Italija, ulica Donizetti 3
tel. 040/370846 - fax 040/633307
E-mail: urednistvo@mladika.com

Izdaja: MLADIKA z. z o. z.
Reg. na sodišču v Trstu št. 193

Član USPI
(Zveze italijanskega
periodičnega tiska)

Posamezna številka Mladike stane 5.000 lir. Celoletna naročnina za Italijo 40.000 lir; nakazati na poštni tekoči račun 11131331 - Mladika - Trst. Letna naročnina za Slovenijo 40.000 lir ali enakovreden znesek v drugih valutah. Druge države 45.000 lir (ali enakovreden znesek v tuji valuti), po letalski pošti 55.000 lir.

Tisk in fotostavek:
"graphart snc", Obrtna cona Dolina
Dolina 507/10 - tel. 040/8325009

SKUPINA ZA POMOČ SLOVENSKIM AU-PAIR

Nekatere slovenske žene, ki živijo v Londonu ali okolici, so članice prostovoljne organizacije "Skupina za pomoč slovenskim au-pair".

Namen Skupine je:

1. Občasno pripraviti družabna srečanja za au-pair dekleta (in fante), da se spoznajo med seboj in izmenjajo izkušnje življenja kot au-pair. Želimo torej, da bi Skupini sporočili kje živite, bodisi na deželi ali v Londonu, kmalu po Vašem prihodu v Anglijo tako, da Vas o teh srečanjih lahko obvestimo, če želite.

2. Skupina ni agencija za rekrutiranje slovenskih deklet ali fantov kot au-pair za družine v Angliji. Ker pa se včasih pričakovanja au-pair dekleta (fanta) ne ujamejo s pričakovanji družine gostiteljice, nastanejo razne težave, ki jih je treba čimprej rešiti in včasih celo zamjenjati družino. Skupina Vam v takih primerih nudi pomoč in nasvet.

Pokličite nas na sledeče telefonske številke:

Ga. Breda Gajšek: 020-7813 0234
Ga. Mauricia Gardner: 020-8657 5995
Sestra Agnes: 020-8566 0547
E-mail: Pepelka@aol.com

Želimo Vam lepo in prijetno bivanje v Angliji.

RADIO TRST A

Oglašam se v zvezi z zadevo, ki vam je gotovo pri srcu, ker ste o tem že pisali. V nekem članku ste pred ča-

som pisali nekoliko kritično o slovenskem radiu. Spominjam se, da ste tudi zapisali, kako večerno prenašanje glasbenih sporedov filodifuzije ne pomeni podaljšanje slovenskih oddaj čez noč, ampak kvečjemu razširitev italijanskih sporedov na omrežje, ki oddaja sporede radia Trst A v slovenščini. To vam danes lahko potrdim. Ponoči namreč lahko na valovih radia Trst A poslušate dolga poročila v italijanščini in ne samo glasbo. Kdor je odločil, da se po valovih radia Trst A v večernih in nočnih urah prenaša glasbeni spored filodifuzije, ni bil v dobri veri, ker je gotovo vedel, da bo v tem programu oddajal tudi italijanska poročila. Če bi hoteli resnično zavarovati frekvence radia Trst A, da se na te valovne dolžine ne vključijo drugi - tako nam je bilo rečeno - bi jih lahko zavarovali tudi drugače. Lahko bi poiskali druge radijske postaje, ki oddajajo v slovenščini, lahko bi vključili avtomatično oddajanje glasbe in govorjenih oddaj lastne produkcije, kot to delajo druge postaje po svetu. Z današnjimi tehnološkimi rešitvami, vse to ni nemogoče. Verjetno pa gre za vsem tem za kaj drugega, kot ste tudi vi že ugotavljali.

Drugi problem pa je vidljivost televizijskih programov. Že večkrat je bilo povedano, da je vidljivost omejena samo na središče Trsta in Gorice, pa še tu je kvaliteta slaba. Je tudi to neresljiv problem zaradi pomanjkanja politične volje?

(Podpis)

SLIKE NA PLATNICI: V Finžgarjevem domu na Opčinah je v sredo, 27. septembra, Saša Martelanc predstavil knjigo Vinka Beličiča "Prelistavanje polstoletja", ki jo je Mladika izdala ob prvi obletnici pesnikove smrti; 30. septembra pa so v Črnomlju odkrili spominsko ploščo na kraju, kjer je stala Beličičeva rojstna hiša; na rednem večeru Društva slovenskih izobražencev so v ponedeljek, 30. oktobra, predstavili knjigo spominov arh. Marijana Eiletza "Moje domobranstvo in pregnanstvo"; na Matajurju so v nedeljo, 22. oktobra, planinci iz Benečije ob veliki udeležbi planincev iz Trsta, Gorice in Slovenije odprli nov "Dom na Matajuri" (foto Maver).

UREDNIŠKI ODBOR: Jadranka Cergol, Lilijana Filipčič, Ivo Jevnikar, Marij Maver (odgovorni urednik), Saša Martelanc, Sergij Pahor, Nadia Roncelli, Matjaž Rustja, Ester Sferco, Tomaž Simčič, Breda Susič, Neva Zaghet, Zora Tavčar, Edvard Žerjal in Ivan Žerjal.

SVET REVIJE: Lojzka Bratuž, Silvija Callin, Marija Češčet, Danilo Čotar, Diomira Fabjan Bajc, Ivo Kerže, Lučka Kremžar De Luisa, Peter Močnik, Aleksander Mužina, Milan Nemac, Adrijan Pahor, Štefan Pahor, Bruna Pertot, Marijan Pertot, Mitja Petaros, Ivan Peterlin, Alojz Rebula, Peter Rustja, Marko Tavčar, Andrej Zaghet in člani uredniškega odbora.

Dragocenost

Kdaj je človek dragocen?

Naš čas je tak, da včasih ujamemo ciničen odgovor že z dna: dragocen je že tedaj, če ne škodi in ne uničuje.

Seveda je to preveč klavrno, da bi ne poskusili više. In že imamo spodbudnejšo resnico: človek je dragocen, kadar opravlja svoje dolžnosti. Z dolžnostmi je pa tako kot s prometnimi predpisi: mar je zaslužno in v dober zgled ponujeno, če vozimo po predpisani in obvezni desni strani?

* * *

Da so dragoceni, nikoli niso vedeli cerkveni pevci neke vaške skupnosti v dolini pod Svetimi Višarjami. Na koru so se zbirali ne le vsako nedeljo marveč tudi pri večernih mašah ob delavnikih. Tako je vedno bilo, davna tradicija je prehajala iz roda v rod skozi več stoletij. Peli so za božjo slavo, za slovensko čutenje in za radost srca.

Še vedno pojejo, le manj jih je kot nekoč. Zakonitosti življenja in modernega časa ne prizanašajo niti najzvestejšim. Pevski plamen se je stanjšal. Ugasnil pa le ni. Vsaj dve pevki, sestri, sta vsak večer tam, za koncert pred zdravamarijo. Tako naravno in samoumevno se to zdi vsem, da o tem sploh ne razmišljaš. Samo poslušaj in ti je lepo.

“Še gori ljubezen”.

Kako pretresljivo prazno je zato bilo onega poletnega večera, ko je bilo na koru vse tiho! Če bi potok tam zunaj nenadoma usahnil, bi tišina ne mogla biti bolj votla in žalostna. Redki prisotni smo se samo spogledovali, pri srcu nas je stiskalo kot ob kakem težkem slovesu.

Po maši smo zvedeli, kaj se je zgodilo. Ena od obeh sester je bila tistega dne na zdravniškem pregledu, njen vlak pa je iz Vidma pripeljal prepozno. In petje je odpadlo: zaradi ene same, dragocene, nenadomestljive osebe.

Naslednjega večera nas je bilo v cerkvi skoraj toliko kot ob nedeljah. In ko je spet vajeno zadonelo s kora, nam je bilo zares praznično. Spet je bilo tako, kot je treba in kot je lepo. Nihče pa ni in najbrž še dolgo ne bo pozabil tiste skoraj smrtne tišine na prejšnji večer. Naenkrat smo vsi doumeli, kako dragocen je človek, ki daleč nad vsemi dolžnostmi daruje samega sebe za ohranjevanje nečesa, kar bi sicer usahnilo.

* * *

Ko sem se ob koncu počitnic poslavljaj, smo dopoldne pod lipo še malo kramljali s starimi znanci in prijatelji. Nenadoma sem postal pozoren na drobno deklico, ki je pritekla iz prazne cerkve in svoji mami pokazala list, ki ga je imela v rokah. Potem se je vrnila v svetišče, čez čas pa je spet priskakljala po stopnicah. Premagala me je radovednost in sem skrivaj šel za njo. Sedela je v klopi pred Marijinim kipom in risala. Trudila se je, da bi čim lepše prenesla na papir tiste mile poteze. Pri tem si je tiho prepevala, malo z besedami in malo z la-la-la.

“Še gori ljubezen”.

Ni bilo najmanjšega dvoma: oglašala se je pesem, ki je posebno ljuba obema sestrama. Skoraj podzavestno sem se obrnil in pogledal na prazni kor. Tja sem v mislih prenesel pojočo deklico, predstavljal sem si, kako odrašča ter poje vedno glasneje in vedno lepše. Ona in še kdo, sem si dejal, bo nekoč prevzela mesto za tistimi, ki so do današnjih dni vztrajali pri ohranjanju najdražjih stvari.

Čas dragocenih ljudi se bo mogoče vendarle nadaljeval.

Saša Martelanc

Več občutljivosti do manjšinskih vprašanj?

Volitve v Sloveniji so prinesle zmago slavje levice, ki je ob ponovno manjši volilni udeležbi krepko preseгла absolutno večino. Zelo značilno in zanimivo je spoznanje, da so napredovale prav vse stranke levega tabora - celo Jelinčič - in da so bili v prvi vrsti nagrajeni Liberalni demokrati, ki bi vendarle morali biti glavna tarča nezadovoljnih volilcev. Kaj ni v Sloveniji veliko nezadovoljnih ljudi, ali pa se le pretvarjajo? Temu vprašanju bi bilo potrebno nameniti več pozornosti.

Na drugi strani seveda hudo razočaranje za pomladne stranke.

Levica se veseli, desnica pa toči grenke solze ob spoznanju, da so pobožne želje vse kaj drugega kot stvarno preverjanje javnega mnenja.

Eden izmed ključev, seveda ne edini, za razumevanje zadnjih volilnih izbir Slovencev, sta vzdevka desnica-levica. Pomladnim strankam so etiketo prilepili od vsega začetka. Nekaj časa so se je - ne preveč prepričano - otepali, potem pa se z njo sprijaznili. S tem so se avtomatično uvrstili med nemoderne, konservativne, nacionalistične stranke, ki so v Evropi sinonim za zaprtost, odklanjanje drugačnosti in zagledanost v preteklost. Ko se je potem pojavil Heider, je vzporedje prišlo samo po sebi. Niti ni bilo potrebno tega poudarjati.

Nasprotno pa se je celotna levica zelo spretno rešila očitka komunizma in je celo - zgolj zaradi naziva - našla mesto v mednarodnih organizacijah. S tem je postala avtomatično moderna, napredna in simpatična, njeni

ljudje pa zaupanja vredni sposobni politiki.

Ugotovili smo, da si pomladne stranke vzdevka desnica niso izbrale same, pač jim je to bilo prilepljeno kot kužno znamenje, ki se ga niso več mogle rešiti. Bile so namreč odrezane od vseh medijev. Nesrečno rojena Slovenca niso znale obdržati pri življenju, skoro vse ostalo pa je bilo in je še trdno v rokah levice, ki to spretno izkorišča. Priзнati je treba, da je raven velike večine slovenske kronike in politične publicistike na splošno zelo nizka, pretežno pristranska in z mestoma tudi izrazito vulgarnimi potezami. Če ni alternativnega ali konkurenčnega tiska, je to povsem nujen, normalen pojav. Potem seveda pride do reakcij prizadetih, ki izpadejo še toliko bolj antipatično. Učinek je zagotovljen. Slovenci imamo še posebno slast udrihati po poraženih, kar se zdaj dogaja tudi v izbranih komentarjih. Odveč je dodajati, da je na drugi strani ravnanje povsem nasprotno in učinek je spet popolnoma zagotovljen. Površni in naivni bralci, gledalci Tv programov in poslušalci radia te dvojnosti in manipuliranja v imenu samostojne strokovnosti preprosto ne opazijo, ali pa se jim - kar je še hujše - zdi normalna in sploh ne reagirajo. Italijanski par *condicio* je na luni.

Povedano seveda ne more biti edini in poglobitveni vzrok za nazadovanje pomladnih strank, ki so ponovno dokazale, da ne poznajo volilnega telesa in da so v volilni kampanji prepričevale samo svoje volilce, do drugače mislečih sploh niso segle niti s

svojimi gesli, kaj šele z argumenti. Zdrahe med strankami in ljudmi so seveda imele svoj nujni razdiralni učinek, predvsem pa dogajanje v zadnjih mesecih, ko je neprepričljivemu združevanju SLS in SKD sledil kratkoročni prevzem vlade (ki v treh mesecih pač ni mogel prinesiti veliko dobrega) in nato nova ločitev. Tudi socialdemokrati s svojo trmo niso prispevali k enotnosti tabora, ki se je potegoval za prevzem oblasti. Negativni izid volilne preiskušnje je zato bil predvidljiv: mnogi volilci dosedanje opozicije so razočarani ostali doma, medtem ko je levica - prestrašena zaradi Bajukove vlade ob koncu zakonodajne dobe - angažirala vse svoje sile, da ne bi izgubila niti enega svojega volilca. Zdaj so rezultati tu, razočaranje je očitno in očitno je, da so pomladne stranke - kolikor jih je še ostalo - v novem državnem zboru šibkejšje kot prej. Zdaj je treba začeti od začetkov z dobro voljo in brez obremenitev.

Nečesa pa se bodo morali v vseh treh pomladnih strankah vendarle zavedati: brez svojega dnevnika ne bodo prišle nikamor in bodo obsojene na igranje podrejene vloge.

Zmagovalcem pa uspeh nalaže velike odgovornosti, ker bo levica odslej imela vse v rokah, ne glede na koalicijsko, ki bo nastala. Mi bi si kot manjšinci želeli za spoznanje več pozornosti in občutljivosti do manjšinskih vprašanj, ki so pomembna in nezanimljiva tudi v odnosu do prihodnosti slovenske države in slovenskega naroda.

S. P.

Dokler ju smrt ne združi Magdalena Cundrič

Ko se je iz kopalnice, v kateri se je zadržala samo nekaj trenutkov, vrnila v kuhinjo, je bil štedilnik, na katerem je grela mleko, že ugasnjen.

“Za božjo voljo,” je vzrojila, “če ne boš nehal hoditi za mano in ugašati enkrat štedilnika, drugič luči ali televizorja, pa še radia, če je le prižgan...”

“Pozabila si likalnik,” jo je opomnil in ji hudomušno pomežiknil.

Besno je dokončala stavek.

“... bom odšla! Za vedno! Res bom!”

“Te sreče pa ne bom dočakal,” se je široko zasmeljal in nato pokroviteljsko dodal: “Draga moja, saj veš, kako pozabljiva si.”

In da bi jo še bolj razdražil, jo je pogledal z mešanico sočutja in očetovske nepopustljivosti, rekoč: “Sprijazni se s tem in bodi vesela, da imaš mene.”

“To pa!” je zagodrnjala in spet prižgala štedilnik. “Res ne vem, kaj bi, če mi ne bi ves čas gledal pod prste, me spraševal, kam grem in zakaj, in če ne bi hotel vedeti, če to, kar sem kupila, res rabiva in če ima vse, kar počnem, sploh kakšen smisel. Samo še na to čakam, da boš začel šteti, kolikokrat na dan vdihnem zrak in ugotovil, da ga prevečkrat.”

“No, no,” se je našobil v napol smejočo spako, “si le ugotovila, kako potratna si. Zraka gre res preveč.”

Široko se je razkoračila pred njim in zarevskala: “Ti misliš, da se lahko norčuješ iz mene, kolikorkrat te je volja, kajne? Ampak povem ti, da mi bo nekega dne počilo! In to prav kmalu!”

“Res? Kje pa?” se je posmehoval. “Če ti bo po šivih, te bomo zašili...”

“Boš videl, kako boš stokal, ko bom jaz zašila tebe!” je rekla grozeče. “Če te zapustim, boš umrl od lakote, ali pa se boš zadušil v prahu! Hodil boš umazan in zmečkan in...”

Zacvrčalo je in zasmrdelo in planila je k štedilniku. “Na, sedaj pa imam!” je zavpila. “In to samo zaradi tebe! Še možgane imam paralizirane, kadar si v bližini!”

“Bi jih imela, ko bi jih imela, pa jih nimaš,” je navrgel žaljivo. “Povedal sem ti, da ti bo mleko prekipelo, ti pa...”

“Izgini! Prekipelo je tudi meni! Poberi se iz kuhinje, ali pa grem jaz! In to ta hip! Za vedno!”

Odšel je, ne da bi še kaj rekel. Zalotila se je, da tišči umazano krpo v hladilnik. Zares se mi že meša, se je stresla. Nič čudnega. Preveč sva skupaj, preveč sva samo doma. Drug drugemu jemljeva zrak in prostor. Dokler je hodil v službo, je bilo vse v redu. Odkar je v pokoju, vso energijo, ki jo je prej porabil tam, usmerja v stvari, ki ga niso nikoli zanimale. Ko so bili otroci majhni, bi ji prišlo še kako prav, ko bi malo popazil po stanovanju, premaknil kakšno stvar, pa četudi po svoje, tole, kar počne sedaj, je pa nevzdržno.

Kar nekaj časa je že razmišljala o tem, da bi se ločila. Omahaovala je samo zato, ker je vedela, kako nesamostojen je. Preveč ga je razvadila. Tako kot otroke. Bala se je, da brez nje ne bo preživel. Naj ga ima na vesti?

“Če ne bom imela jaz njega, bo pa on mene,” je rekla na glas in nato v strahu odskočila in zakričala. Stal je za njo. Ni ga slišala.

“Presneto, ali bi se že nehal plaziti po stanovanju kot duh! Od kod ti ta navada? Bi rad, da me kap?”

“Draga moja,” je odvrnil posmehljivo, “vse, kar tebe lahko zadene, je kaprica, ne pa kap. Mala kap, kar kaprica je. Beseda izvira iz latinske ‘capra’, če veš, kaj je to.”

“To je to, da te imam do vrh glave in čez!” je bila razjarjena.

“Kar pomeni, da si boš izmislila kakšno novo kozlarijo - kozo, ‘capro’ po latinsko.”

“Ločila se bom!”

“Res?” je pomenljivo dvignil obrv. “Od česa? Od svojih neumnosti?”

“Ne šalim se.”

“Seveda ne, za šale nisi nikoli imela nobenega smisla, čeprav se na šalice kar dobro spoznaš.”

“Jutri bom vložila zahtevek.”

“Za kaj?” Smeh na njegovem obrazu je vse bolj bledele, postajal je čemer.

Končno se mu svita, da mislim zares, jo je prešnilo.

“Prodala bova stanovanje in avto in delila na pol.”

“To presega že meje dobrega okusa!” je jezno bruhnilo iz njega. Odšel je nazaj v dnevno sobo in prižgal televizor.

Izpulila mu je daljinec iz rok in s pridušenim glasom rekla: “Tokrat me boš poslušal do konca!”

Če bi pogled lahko ubijal, bi bila ta hip mrtva.

“Pogovoriti se morava, kako bova izpeljala ločitev.”

Poslušala se je in mislila, da sanja. Saj to ni mogla biti ona. Od kod je zbrala toliko poguma. Zbudila se bo in...

“Ti zaradi mene lahko izpeljuješ, kar hočeš, tudi enačbe, če jih znaš, jaz ne bom ničesar! In ta pogovor me dolgočasi. Mislim, da imaš dovolj pametnejšega dela. Če za začetek pobrišeš kar tale prah tu, bo ne le dovolj, ampak napredek.”

Vzel ji je daljinec in prižgal televizor.

“Kar bulji v to škatlo, če hočeš, saj je edina stvar na tem svetu, ki te še zanima!” je zavpila. “Je popoln nadomestek zame in ti ga prepuščam v celoti! Ne bo ti ga treba deliti!”

Pogledal jo je in se na ves glas zahihital.

“Čemu se režiš?” je nataknilo vprašala.

“Komediji, ki jo igraš,” je lahkotno odvrnil. “Komedije so za to, da te spravijo v smeh, ni res?”

“Ta komedija se bo zate kaj kmalu sprevrgla v tragedijo. In nikogar ne bo, da bi s tabo jokali. Jutri bom šla k advokatu in najmanj bo težav, če boš šel tudi ti. Sporazumna ločitev nama bo obema prihranila veliko živcev.”

Namrščil se je in jo dolgo pazljivo motril. Potem je počasi, kot da testira učinkovitost besed, rekel: “Ti bi to zares naredila, kajne? Ravno dovolj nora si za kaj takega.”

“Kaj pa mi drugega preostane,” je rekla in nemočno zakrtila z rokama po zraku. “Saj vidiš, da nama ne gre več skupaj. Drug drugega bova požrla.”

“Če je kdo od naju ljudožerec, si to ti!” je sovražno pribil.

“Seveda, za vse sem kriva samo jaz, kajne? Ti pa nič,” se je trpko zasmejala.

Trmasto je stisnil ustnice, vstal in brez besede odšel iz sobe.

Ne smem popustiti, si je dopovedovala. Vedela je, kaj bo naredil. Pogreznil se bo v molk in kahal jezo in čakal, kdaj ji bo žal in bo opustila svoj namen in bo spet vse po starem. Ne bo je prosil, ne bo je prepričeval, ne bo se počutil krivega, samo prizadet bo in užaljen. Bičal jo bo z molkom, dokler ne bo dokončno klonila.

pod črto

Dvojna merila

Čeprav je od tega minilo že precej časa, bi vseeno radi opozorili na dogodek, ki smo ga pred dobrim mesecem (nekaj dni po osrednji svečanosti ob 70-letnici ustrelitve bazoviških junakov) zasledili na straneh Primorskega dnevnika. Gre za polemiko Svetovnega slovenskega kongresa glede nekaterih zastav in simbolov (beri: rdečih zastav in slovenskih zastav z rdečo zvezdo) na bazovski proslavi. Pismo SSK, ki je obsojalo prisotnost teh simbolov, je povzročilo plaz ostrih reakcij, obsojanj, protestnih pism uredništvu, kolumnist Ace Mermolja pa je temu dogajanju posvetil celo del svojega Ogledala.

Ne vemo, ali je bila celotna zadeva vredna take pozornosti. Tudi sami se ne ravno najbolj navdušujemo za rdeče zvezde, srpe in klavdiva, vendar je treba upoštevati, da so se v teh simbolih prepoznavali

številni naši ljudje, ki so za svoje ideale dali tudi življenja. Radi pa bi spomnili na neko drugo pismo: v tistih dneh je Primorski dnevnik objavil tudi pismo Jelinčičeve Slovenske nacionalne stranke, v katerem je pisalo, da se predstavniki stranke niso udeležili bazovske proslave iz protesta, ker so organizatorji nekaj dni prej povabili v Bazovico slovenskega premiera dr. Bajuka in obrambnega ministra Janšo, ki sta se spominu junakov oddolžila 6. septembra. Na ta napad Jelinčičeve stranke ni v zamejstvu reagiral nihče, razen če ne smatramo za posreden odgovor javno zahvalo, ki jo je v svoji tedenski Glosi v Primorskem dnevniku Bajuku in Janši namenil prof. Jože Pirjevec. Seveda, ta molk lahko ne pomeni nič, ali pa lahko pomeni marsikaj. Morda tudi zadrego, ker je Bajuk naredil tisto, česar ni sta nikoli storila ne Drnovšek ne

Kučan, čeprav bi bila po logiki morala to že zdavnaj storiti, saj izhajata - oziroma naj bi izhajala - iz “narodnoosvobodilnega” izročila. Koliko vodilnih “levih” politikov iz Slovenije je v zadnjih desetih letih obiskalo npr. naše partizanske spomenike? Če nas spomin ne vara, je leta 1991 ravno takratni slovenski premier Lojze Peterle (sic!) položil venec k plošči, ki na openškem strelišču spominja na tamkaj ustreljene Pinka Tomažiča (komunist!) in ostale žrtve drugega tržaškega procesa. Po drugi strani je vidni slovenski zamejski komunistični politik Stojan Spetič že pred leti, ne da bi kogarkoli vprašal za mnenje, položil šop cvetja na bazovsko fojbo, v družbi s takratnim pokrajinskim tajnikom KPI (in sedanjim tajnikom Levih demokratov) Steliom Spadarom, ki so ga prav pred nedavnim povabili, naj vstopi v italijansko nacionalistično in desničarsko Lego Nazionale.

Ali torej še vedno velja zlato pravilo dvojne mere?

Tokrat ne smem, si je rekla. Najtežji del je za mano. Povedala sem, kaj hočem. Sedaj moram le še vztrajati. Za trenutek si je predstavljala svobodo, ki jo je čakala po vsem tem, vzhišeno je stisnila pesti, da so jo zboleli členki in se z novo močjo odpravila likat.

Nekoliko kasneje ga je videla, ko je upognjen, kot kakšen starček, ki nosi težko vrečo na hrbtu, šel skozi kuhinjo na balkon. Slišala ga je, ko je brskal po orodju in se čudila. Orodja se ni dotaknil že nekaj let. Kup stvari je razpadalo in bi jih bilo treba popraviti, a kadarkoli ga je na to spomnila, se je oblekel in odšel ven. Ščasoma je tudi sama na to pozabila. Človek se neverjetno navadi na stvari okrog sebe, na takšne kakršne so in sploh ne vidi več, da je z njimi kaj narobe.

Neprijetno ji je bilo samo, kadar je kdo prišel na obisk. Takrat se je spomnila pomanjkljivosti in takoj nato se ji je zazdelo, da vse štrlijo iz prostora in opozarjajo nase in da jih obiskovalec vidi in si misli svoje.

Včasih se je v zadregi zasmejala in rekla: "Poglejte, kako visijo vrata omarice. Že tri tedne čakava na ustrezne tečaje, pa jih ne dočakava. Ah, te naše trgovine."

Ali pa začudeno: "Poglej, poglej sprog moj, naslo njalo se je odlepilo, takoj danes ga morava zalepiti."

Kadar se ji je zdelo, da je prav vse v neredu, se je opravičila, češ, da se ravno pripravljata na obnovo stanovanja.

In ko je gost odšel, je ostalo vse tako, kot je bilo.

Ko bom imela svoje stanovanje, bom vsaj lahko koga poklicala, da mi bo kaj popravil in mi pomagal, ne da bi me nejevoljno gledal, češ, saj imaš moža.

Me prav zanima, kako se bo on znašel, je razmišljala. Ne bo mu lahko. Ni navajen biti sam. Če se bo spremenil, mu bom pomagala, če se ne bo, mu pa ne bom. Prav potruditi se bo moral, če bo hotel mojo pomoč.

Kdo ve, mogoče pa se bova celo bolje razumela, ko bova vsaksebi? Tudi to se dogaja. Ko so ljudje narazen, začutijo, da se potrebujejo in potem se dobivajo v čisto drugačnih odnosih.

Všeč bi ji bilo, ko bi lahko ostala prijatelj. Morda bi šla celo kam na potovanje? Tega kot mož in žena sploh nista bila več sposobna izpeljati.

Mogoče pa bo celo spet tako, kot je bilo, ko sta bila še fant in dekle, ko sta se šele iskala in sta bila pripravljena dati od sebe vse najboljše, da bi pridobila drug drugega.

Ob tem razmišljanju se ji je porodilo toliko novega upanja, da bi najraje stekla k njemu in mu povedala o lepi prihodnosti, ki ju čaka, če bosta hotela. Toda predbro ga je poznala, da bi naredila to. Kadar je bil prizadet, je vedno odklonil vse, kar mu je ponudila. Morala bo počakati, da bo prebolel. Približevala se mu bo spet počasi in previdno. Ko bosta narazen, bo to lažje.

Dovolj ga je imela še rada, da si je to želela in da bo lahko potrpežljiva.

Postavila je likalnik pokonci, da ne bi zažgala deske in šla pogledat na balkon. Že dobrih deset minut ni bilo slišati nobenega ropota več. Le kaj počne?

Ko ga je zagledala, kako pomiva balkonska stekla, bi skoraj omedlela od presenečenja. Nikoli v vseh skupnih letih ji ni pomil niti ene šipe, sedaj pa se je lotil največjih in najtežjih.

"Moj bog, se ti je zmešalo, ali kaj?" se je zasmejala.

Ni se obrnil. Mahal je z mokro krpo po steklu in bolj ko je mahal, večje so bile packe na njem.

Stopila je k njemu. "Daj meni, saj vidiš, da ne znaš."

"Daj mi mir, bom že sam," je zarobantil, ne da bi upočasnil gibe.

"Nehaj trmoglaviti," se je razjezila. "Tako jih boš zapackal, da ne bova videla ven! Pa še pomiti se ne bodo dale."

Potegnila mu je krpo iz rok in nalila svežo vodo.

"Če hočeš, te pa naučim," se je ponudila, kar se je dalo prijazno in dobrovoljno.

"Oh, najbrž," je zarevskal in se trenutek za tem oblečen pojavil v veži. "Ven grem," je dodal in zaloputnil vrata za sabo.

"Bolj mu je hudo, kot želi pokazati," je razmišljala in zlezla na stol. Stopila je na ograjo, se z eno roko prijala obešalnika za perilo, ki je bil pritrtjen na strop in z drugo roko začela drgniti packe na šipi. "Če se je lotil celo šip, da bi me obdržal, potem mu je več do mene, kot je kdaj koli pokazal. Ampak, to ni dovolj. Če ostanem, bo takoj spet po starem. Spremenila ga bom samo, če grem stran, zato..."

Sedel je na vrtu kavarne, pil pivo in kadil. Bil je ves napet in kar naprej je pogledoval na uro. Uh, so se vlekly minute. Kaj, če iz vsega skupaj ne bo nič? Kaj, če bo opazila, da je vijak obešalnika odvit?

Nervozno se je presedal in razmišljal, ali naj gre in pogleda, ali naj še malo počaka, ko je zaslišal glasno zavijanje sirene. Rešilec je zavil proti stolpnici, v kateri je stanoval.

Pomignil je natararju in plačal.

Počasi se je približal množici, ki je utihnila, ko ga je zagledala in mu naredila prehod do trupla. Bilo je pravo.

Stopil je v dvigalo, se odpeljal do svojega stanovanja, oblekel črno obleko, ki sta jo kupila, če bi kdo umrl, sedel v naslanjač in se zastrmel v neko točko daleč stran. Odtlej je strmel vanjo noč in dan, kot bi se bal, da jo bo izgubil, če bo zaprl oči.

Nikoli več ni spregovoril besede.

Hranili so ga umetno.

Umril je v žalni obleki, ki je ni pustil sleči.

Iz spominov na starše (VII.)

Peter Merkù

Vsakoletni obisk v Trstu je v pomenljivem letu 2000 med Drago in Bazovico zaznamovalo tudi srečanje s prijazno gospo Marijo Ražem, ki je v Bazovici doma.

Med pogovorom mi je pokazala pismo, ki ga je naslovila na mojega brata ob njegovem sedemdesetem rojstnem dnevu. Pismo se mi je zdelo tako zanimivo, da sem prosil gospo Ražem, naj mi dovoli, da ga vsaj delno objavim, ker je skoraj sovpadalo s stoletnico društva Lipa. V rubriki "Nedeljske teme" je Primorski dnevnik septembra 1999 objavil dolg članek "Bazovica proslavlja 100-letnico društva Lipa". V njem je govor o prvem občnem zboru Pevskega društva, ki je bil februarja 1899 v gostilni pri Lipi, to je točno eno leto pred rojstvom moje mame v Tržiču. Zbor je do leta 1908 slonel na ramah zborovodje Hrabroslava Ražema. Ob šestdesetletnici je zbor pel pod taktirko Srečka Ražema, ki ga je vodil od smrti očeta Hrabroslava do konca druge svetovne vojne, to se pravi v času, ko je bilo delovanje zelo otežkočeno. Pismo se nanaša prav na to dobo.

"... Sem starejša ženska iz Bazovice, ki se dobro spominja Vaše mame in, kot malega otročička, tudi Vas. Opisala Vam bom s preprostimi besedami nekaj dogodkov. Doraščala sem v tistih težkih letih, ko mi je bilo marsikaj prikrajšano, seveda tudi šolanje. Povem Vam tole: mojih soletnikov je bilo nič manj kot petindvajset, in smo bili tri letniki natrpani skupaj v razredu. Brat je bil dve leti mlajši od mene. Bilo je leta 1924, ko je razjarjeni fašizem ukinil slovenske šole, in prav on je bil med prvimi, ki je prestopil prag italijanske šole. Poučevala jih je učiteljica Rina Bortolotti. Če me spomin ne vara, je bila 1924-1925 in 1926. leta na šoli v Bazovici. Bila je vzorna učiteljica! Spominjam se tudi njene sestre učiteljice Rite (Margherite). Učila nas je ročna dela, ki so bila hvale vredna. Spoznala sem boljše učiteljico Rino, ker je prihajala k mojemu očetu. Ljubila je glasbo in na harmoniji zaigrala marsikatero skladbo. Moj oče je bil pevovodja P. D. "Lipa" in cerkveni organist od leta 1909 in do 1946. leta. V teh mračnih letih je naša družina doživljala veliko trpljenja in strahu. Vsak novi brigadler, ko je prevzel službo v Bazovici, je kot prvo opravilo temeljito prečesal našo hišo. Opišem naj Vam samo en dogodek. Bila je skrinjica, v kateri smo imeli spravljene prapore P. D. S silo so jo odprli in en karabinjer ga je lepo raztegnil in nato naglo potisnil spet na svoje mesto in rekel: "Questo è un costume di carnevale". Nismo si mogli razlagati, če je ta človek z dušo v srcu, ali pa samo nevednež. Od velikega strahu ga mama od tistega dne ni hotela več pod svojo streho. Prevzel ga je starejši pevec.

Kmalu za tem je zbolel za tifusom. To se je zgodilo meseca avgusta. Imel je obisk in za omaro je bil prislo-

jen drog prapora, ki je obiskovalcu bliskovito šinil v oči. Že drugo jutro smo z dvorišča gledali, kako so karabinjerji vse skupaj odnesli v kasarno. Izdal ga je domačin in še povrh član društva. Ker smo ga vsi poznali in se zato bali, smo mu rekli "Juda". Zaradi takih izdajstev je moj oče večkrat prespal v kasarni. Kasneje dvakrat po en mesec v Koroneju, in nazadnje je bil za pet let konfiniran v mali vasi Ripa nad Frosinonejem. Na srečo je Italija med tem časom propadla. Za Italijane je bil moj oče antifašist in zato antiitalijan.

Zanj ni bilo dela in ne jela, povsod so mu bila vrata zaprta. V družini smo stradali. Niti za kruh nismo imeli. Učiteljica Rina je dobro poznala našo stisko in ko se je poročila z gosp. Merkùjem, je potrebovala perico in se

Fotografija družine Bortolotti, od leve na desno: Lidya, Gita, Luigi, Katharina Bortolotti-Mally, moja mama Rina. Fotografija je bila posneta v Tržiču na Kranjskem na začetku 20. stoletja, 1903 ali 1904.

spomnila na mojo mamo, ki je z velikim veseljem sprejela to ponudbo.

Od takrat sem bila dvakrat na teden pri vas doma. Ob ponedeljkih sem odnesla umazano in navadno ob petkih prinesla čisto, z lugom oprano lepo dišeče perilo. Vsakič sem Vas videla in tudi rada popestvala. Stanovali ste na Scoglietu nasproti današnje univerze v zadnjem nadstropju.

Takrat ni manjkalo peric in ne mlekarič, da so si dan za dnem le toliko prislužile, da niso od gladu umirali.

To so grenki spomini, ki nepozabno ležijo v globini srca..."

Hvaležen sem gospe Ražem, da je vse to pisala Pavletu; meni ni mogla pisati, saj ni vedela, da eksistiram, ker sem se rodil pozneje v ulici Revere. Hvaležen sem ji, da je iz globine srca sprostila to težo, ki bo kot sestavni delček mozaika pričala o našem trpljenju, za katerega se novi Judeži več ne zanimajo.

Presenetilo me je, da gospa Ražem omenja tudi mamino sestro Rito. Teti je bilo ime Margherita in mi smo jo klicali na kratko "Gita". Tako je bilo tudi z mamo, ki se je imenovala Katharina in smo ji pravili "Rina". Moja mama, rojena 28.02.1900 v Tržiču pri Kranju, je maturirala 1919. leta v Ljubljani. Usposobljenostni izpit je opravila v Trbižu za italijanski in nemški jezik, za slovenski v Tolminu. Službovala je od leta 1919 do 1923 v Škedenju, kjer je tudi teta Gita poučevala od 1923 do 1926. leta.

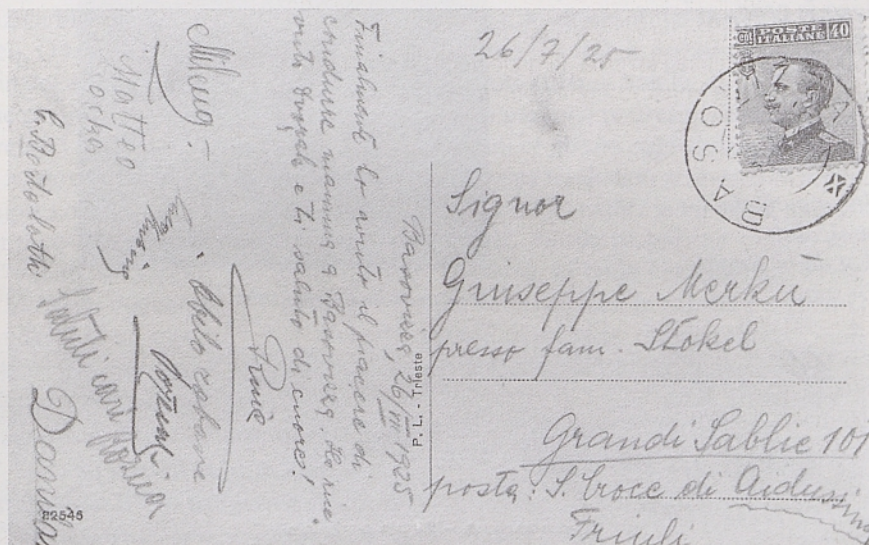
V letih 1924 - 1929 je bila nastavljena v Bazovici, kjer je teta Gita službovala le od leta 1926 do 1927, torej zelo kratko. Razumljivo, da jo gospa Ražem samo mimogrede omeni.

Iz podatkov, ki jih povzemam iz neverjetno dobro in natančno sestavljene knjige "Primorski učitelji" gospe Minke Lavrenčič-Pahor razumem, zakaj so bile Bortolotijeve, vključno z mamino sestro Lydio, ki ni poučevala na slovenskih šolah, v tesnem prijateljstvu z gospodom Ivanom Grbcem, tudi sam učitelj in vsestranski glasbenik, izredno tenkočuten človek globokega znanja. Že branje podatkov o njegovem službovanju daje slutiti, kako globoko je moralo biti njegovo ponižanje s strani tistih, ki se tako radi bahajo z dvatisočletno krščansko kulturo.

1908/09 Škedenj, 1909/12 Rojan, 1912/27 Škedenj, odpuščen, 1927/32 brezposeln, 1932/39 emigriral, 1932/39 emigriral, 1939/45 spet brezposeln v Škedenju. Po 1945 spet v službi do 1946, ko je bil odpuščen od

Razglednica, ki jo je pisala moja mama očetu leta 1925, dve leti pred poroko, iz Bazovice. Bolj kot prednja se mi zdi zanimiva zadnja stran, kjer se vidi, kako so Italijani iznakazili imena naših krajev.

Zavezniške Vojaške Uprave. Od 1947 do 1954 spet v službi. Mislim, da je vsak komentar odveč.

Moj septembrski obisk v Trstu je bil zanimiv tudi zato, ker sem srečal po skoraj treh desetletjih Ninota, sina gospe Nöth-Sabbatini, največje prijateljice moje mame. Od njega sem zvedel, da sta njegova mama Anči in teta Irma poučevali na slovenski šoli v Rojanu, čeprav sta bili Nemki. Nöth Ana je poučevala od 1918 do 1921, Nöth Irma 1903/04 in od 1907 do 1926, ko je bil ukinjen pouk v slovenščini. Leta 1918/19 je na rojanski slovenski ljudski šoli bilo vpisanih kar 964 otrok. Število je znatno padlo šele v šolskem letu 1923/24, ko so italijanske oblasti ukinile prvi razred in nato postopno še ostale. Zanimivo je dejstvo, da so tudi drugorodne učiteljice poučevale v slovenskih šolah. Bile so spoštovane, celo priljubljene, ker niso v sebi gojile tistega sovraštva do nas, ki v času teoretične multikulturalnosti še vedno obstaja.

Bruna Pertot

ZAUPNO

Zložila sem
poletno krilo
kot za kresnice
lahko
in prozorno
tkano,
da se mi milo
je storilo:
poletje se potaplja
v neznano.

Poživaj zdaj,
premekha svila,
ki sem te
v nočnem vetru
ob njem
nosila.

Črnike slane
na nabrežju,
tako je prav,
molčite,
z nikomer
o tem
nikdar
ne govorite.

In so molčale,
molčale,
kot da bi sanjale
in spale.

NAVDIH SVOJI BESEDI

Me poklical je
iz niča,
rekel:
bodi!
Leti,
išči,
ljubi,
hodi.
Ustvaril zate
sem besedo,
družita se
in ljubita
in bodita
ena pesem.

Barkovlje in Tržaški zaliv.

BESEDA SVOJEMU NAVDIHU

Sva zagledala se
v luni,
ki je plaval
po morju,
več ne vem,
v katerem morju,
in tudi luna
je bila druga,
ker vesolje
je brezmejno.
V njem sva
skupaj se
igrala,
se ljubila,
se smejala
in bila sva
v pesmi pesem:
ti navdih
in jaz beseda.

Ko zahrepeniš
po miru,
(ti oplajaš se
v tišini)
in te ni in ni
in ni,
jaz preneham
biti pesem,
sem samo odmev
besede,
oganj tvoj
v njej ne
tli.

Vladimir Kos

Pesem za mesec vernih duš

Tudi otožni november je lep

Listi drhtijo in z vzdihom slovesa
padajo, padajo k prahu na tla.
Tiše in tiše šumijo drevesa,
bleda tančica je lice neba,

kot da razume.

Ptice selivke se zbirajo v trume,
énkrat še strehe občrtajo v krik.
Murni večerom zapuščajo dume,
v lune svetilki ugasnil je sik,

kot da žaluje.

V tihem novembru duhá razločujem:
jaz sem ta duh, ki umreti ne zna.

V tihem novembru se v Bogu radujem,
v mojem telesu je večnost domá,

tudi ob smrti.

Tiho so v večnost spomini uprti:
ali so dragi že srečni zares?
Še poravnava škodo na Trti?
Čista penina le sme do Nebes...

S prošnjami molim;

duša, ki ljubi, ne zgublja nikoli!
Trto popravljam, Gospodu je všeč.
Kjer je še dosti osámljene bóli,
milost priteka kot potok, hladeč

žejo po sreči.

NAVDIH SVOJI BESEDI

Veš,
da pridem:
sem brez tebe
prazen dih.
Drug za drugega
spočeta,
v igrivem večnem
krogu
iščeva se
in si beživa.
Le na zadnji
dan stvarjenja
sklenjena in
neločljiva
bova srečna,
bova večna,
bova ena sama
pesem,
jaz navdih
in ti beseda.

Na obali Atlantskega oceana *Drago Štoka*

Tri dni romarskega bivanja v Fatimi nam je bil dež stalen spremljevalec. Niti večerne procesije z lučkami nam ni dovolil speljati do konca, saj smo se med silovito ploho razbežali na vse strani ob mogočni Esplanadi. Nihče ni drsel po kolenih na tem veličastnem trgu, le nekaj stotin romarjev se je trlo v zavetju pred kipom Marije, ki se je pred davnimi leti prve svetovne vojne prikazala trem pastirčkom.

Tudi v Komposteli nam dež, kateremu se je tokrat pridružil še mraz, ni dal miru. Zaradi obnovitvenih del v pričakovanju jubilejnega leta pa je bila velika romarska cerkev, zgrajena na čast sv. Jakoba, zaprta in smo tako ostali prepuščeni gostoljubju raznih bližnjih barov, da smo se lahko vsaj nekoliko ogreli. Od Atlantskega oceana je vel nič kaj prijazen veter in dež nam je bil na mrzla čela in silil v že mokre poletne čevlje. Za junij je bil to kaj čuden čas, saj se tako vreme v tem času le redkokdaj tako skazi, so nam hiteli zatrjevati gostoljubni natakariji. Moj sen videti notranjost kompostelskega svetišča se torej ni uresničil in tako so mi ostali Prešernovi verzi o romarju, ki gre "v Rim, v Kompostelje" le v hladno tolažbo v še bolj hladnem vremenu.

Toda naslednji dan se je dež umaknil in na stežaj odprl vrata in zavese soncu, ki smo si ga resnično hudo želeli. Sončni žarki so delili gorkoto na levo in desno pod seboj in pot na jug proti Cascaisu nam je bila nad vse prijetna. V avtobusu nam je bilo lepo pri srcu, sproščeno smo se pogovarjali, vodič nam je prijazno razlagal vse o lepotah in zgodovini krajev, ki smo jih puščali za seboj ali tistih, ki so bili še pred nami.

Med slednjimi je bilo tudi mesto Cascais. In vodič nam je o tem kraju vse povedal, tudi to, kako tam živijo potomci in sorodniki zadnjega italijanskega kralja. "Čez nekaj minut boste videli nekoliko nad morjem krasno vilo, vso obdano s cvetjem in zelenjem. V njej živijo potomci zadnjega italijanskega kralja, ki si je tukaj poiskal zavetišče, potem ko je moral z vsemi svojimi potomci in sorodniki zapustiti rodno Italijo in iti v begunstvo. Gostoljubna Portugalska mu je nudila politično in človeško varno bivališče."

Tako je pripovedoval naš vodič in mi smo skrbno sledili njegovim besedam sočutja in razumevanja do vseh potomcev tistega kralja, ki je moral po vojni zapustiti svojo domovino in živeti tu na obali Atlantskega oceana, širnega morja z visokimi valovi, ki butajo v strmo skalnato obalo.

Poslušamo razlago našega vodiča, ko naenkrat Jadranka zakriči:

"Poglejte! Na tisti skali leži človek in ljudje so okrog njega. Hočejo mu pomagati!" Bili smo v zadnjem delu avtobusa in Jadrankine besede niso segle v prve vrste, zato nas je le nekaj gledalo na obalo pod nami, na velike školje in na reševalce, ki so se gnetli okrog ponesrečenca in mu hiteli pomagat. Tudi z umetnim dihanjem. A vse zaman, utopljenec, ki so ga očitno komaj privlekli iz vode, ni reagiral. Gasilci, rdeči križ, reševalci: vse se je nekam brezglavo, a v bistvu smiselno vrtelo okrog ponesrečenca, a ta je ostal negiben - mrtev! Ves ta prizor je za nas trajal le nekaj sekund, morda minuto, potem je avtobus počasi peljal dalje po ozki obalni poti proti našemu hotelu.

Ta prizor nas je globoko pretresel. Obnemeli smo, nič več nismo peli ali se glasno pogovarjali. Videli smo ponesrečenca - mrtveca na skali in reševalce okrog njega. Naše misli so šle dalje: najbrž je bil mlad, morda še komaj poročen mož, morda pa tudi ne - samo zaročenko je imel in starše, ki bodo čez kako uro zvedeli za njegovo smrt. Žalost se nam je zajedla v srce in kri.

Roberta na moji desni se po dolgih minutah molka vendarle oglasi, tokrat z zadrgrnjenim glasom v grlu:

Sončni zaton (foto Magajna).

Mogoče vas bo zanimalo zvedeti, da...

- da so slovenski znanstveniki odkrili pri Kozini bogata nahajališča ostankov dinosavrov...
- da so tri Mohorjeve družbe - Celjska, Goriška in Celovška - sklenile, da bodo prihodnje leto skupno praznovale 150-letnico ustanovitve matične Slomškove Mohorjeve družbe...
- da je tržaški judovski kulturnik Ferruccio Fölkel izdal v Milanu knjigo o tržaški Rižarni z naslovom *"Tržaška Rižarna in pozabljeni holokavst"*...
- da se v Črni gori pojavlja gibanje za uveljavitev črnogorskega jezika, ki naj tako zadobi svojo avtonomijo od srbskega...
- da je v ZDA več kot 700 ljudi slovenskega porekla, ki so dosegli akademski naslov doktorja znanosti...
- da je znani ekonomist dr. Ljubo Sirc napisal predsedniku Kučanu dve ostri pismi, kjer mu očita zločine komunističnega režima...
- da mladi intelektualci, ki so doštudirali v Sloveniji in odšli v Severno Ameriko, v svoji šibki narodni zavesti ne iščejo stika s slovensko skupnostjo...
- da v svetu dela več kot 300 vrhunsko izobraženih ljudi slovenskega porekla (največ - 198 - v Severni Ameriki in 95 v Evropi)...
- da je jezuit Tone Vake, ki je deloval v župniji Sv. Magdalene v Mariboru, odpotoval na misijonsko delo v Kazakstan...
- da ljubljansko *Delo* jemlje za neko rubriko v svoji *Sobotni prilogi* novice iz nekdanje tržaške protikomunistične *Demokracije*...
- da je v Sloveniji posvečenih Mariji 508 cerkva...

"Taka je pač življenjska usoda, enemu bolj, drugemu manj naklonjena. Temu, ki je negiben ležal na skali, ni bila naklonjena!"

"Ta mladina! Danes ne ve več, kaj bi počela. Bil je oblečen za podvodni lov. Kaj mu je bilo treba toliko tvegati. Najbrž ga je globoko pod vodo zadela kap. Kaj je silil tako globoko pod vodo!" se je skoro razhudila Alenka. "Gotovo ni bil previden, rekla bi, da si je sam iskal nesrečo! Ubogi starši!"

"Pasji dnevi so, res, kaj toliko tvegajo nekateri v teh nesrečnih pasjih dnevih!"

"Kaj govoriš," odvrne Jadranka, "pasji dnevi so julija, danes pa smo šele junija, sredi junija."

"Ah, saj res, vendar dnevi so vseeno vroči!"

"Danes že, danes je res vroč dan, včeraj pa smo v Komposteli trepetali od mraza!"

"Jaz bom zmolila Očenaš in Zdravo Marijo za tega nesrečnika, bil je mlad, zapustil je ženo, morda otroke, gotovo pa starše."

"Tudi jaz bom molila zanj..."

"Pa dajmo skupaj, po tiho, polglasno zanj in za vse pokojne, tudi za naše ranjke, ki počivajo tam daleč ob drugem morju, ki je manjše in bolj modro od tega, ki ga zdaj vidijo naše oči. Zanj, za tega fanta, ki je ležal na veliki skali ob Atlantskem oceanu in za vse naše pokojne pa za vse ponesrečence v morju in gorah, molimo..."

V avtobusu je bilo čuti polglasno molitev, dolgo, občuteno, žalostno. Potem je na naši levi nekdo spet začel glasneje govoriti, nekdo mrmrajoče peti. Debelejša romarica je brskala po torbi in za vse privlekla iz nje piškote in jih ponudila tudi nam.

Žalost je počasi zapuščala naša srca, vanje se je vračala želja po življenju, po vedrosti, po veselju. In kmalu smo polglasno, potem pa na ves glas zapeli, najprej nabožno, potem pa še posvetno pesem, tudi tisto o fantu in dekliču, ki se gorko objemata.

Pod noč smo prišli do našega hotela.

V meni je bil nemir. Šel sem do skrbnika hotela, prijaznega moža srednjih let, čokatega in temnolasega, in mu povedal, kaj nam je bilo žalostnega dano videti ob obali, tik po Cascaisu. Skomignil je in vprašal:

"Je bila gotovo tudi policija tam?"

"Za policijo ne vem, za gasilce sem pa gotov!" je bil moj odgovor.

Sedel sem za mizo, na katero so nam prinašali na žaru pečeno jagnjetino, ki je nisem maral, ker sem bil pač še vedno pod vtisom pogleda na ponesrečenca, ki mi nikakor ni hotel spred oči... Čez nekaj trenutkov se mi je približal čokati, prijazni hotelski skrbnik in mi s hudomušnim nasmeškom na ustih rekel:

"Kar jejte v miru in z apetitom. Šlo je le za normalno gasilsko vajo, med katero so reševali utopljenca. Iz plastike seveda! Dober tek Vam želim!"

"Hvala", sem dejal in z vso slastjo vgriznil v pečeno jagnjetino.

Iz italijanskega taborišča med padalce OSS (II. del)

Ivo Jevnikar

Zgodba Marijana Česnika

V Beli krajini

Ko so se zbrali vsi štirje člani misije Arkansas, so v Dragah pri Metliki uredili meteorološko in radiotelegrafsko postajo. Česnik je šifriral in kot radiotelegrafist štirikrat dnevno pošiljal vremenoslovna poročila letalski bazi AAF1 v Bari, kjer so jih Amerikanci uporabljali pri načrtovanju letalskih napadov na sovražne položaje. Če je prišlo do težav ali zamud, pa je lahko kadarkoli oddajal v Kairo, kjer je bila 24-urna dežurna služba.

Kot se spominja, so jih partizani za veliko noč povabili, naj se v svojih ameriških uniformah udeležijo procesije v Suhorju. Vodja partizanske zaščitne čete je bil Stane Vrhovnik, katerega je obiskal ekonom bolnišnice v Sošicah, ki je nekaj dni kasneje pobegnil v Novo mesto. Kmalu za tem, 20. aprila 1944, je postajo napadlo 15 nemških štuk. Bombe so ubile Česnikovega pomočnika, mladega primorskega partizana, ki je nosil akumulator, v Dolah pa vso družino in zažgale nekaj hiš.

Po tem dogodku se je misija preselila na današnji Trdinov vrh v Gorjancih, kjer je ostala dva meseca, nato je do avgusta delala v Ravnacah, nedaleč od Drag, nakar je krenila v Črmošnjice. Tam se je moštvo razšlo. Schraeder in oba podčastnika so se vrnili v Italijo. Česnik pa je želel ostal v Sloveniji in so ga vključili v drugo misijo. Čeprav sta ga "angleška" padalca Zvonko Jelen in Lojze Sivec, ki ju je tam videval, nagovarjala, da bi tako kot onadva prosil za prestop v partizansko vojsko, se za to ni odločil. Srečeval pa je tudi druge slovenske "ameriške" in "angleške" padalce, ki jih poznamo iz člankov v Mladiki.

Poročnik Schraeder mu je 17. avgusta 1944 napisal zelo laskavo zahvalo in priporočilo. Poudaril je, da je bila misija uspešna tudi zaradi njegovega odličnega dela, poštenja, tovarštva in ustvarjanja dobrih stikov s slovenskimi soborci in prebivalstvom. Izrazil je tudi upanje vseh treh Amerikancev, da bi se še kdaj srečali in okusili njegovo prijateljstvo. Dejansko sta Schraeder in Česnik tudi po vojni ostala v pisemnih stikih do leta 1952. Dolga leta po njihovi prisilni prekinitvi je nekdANJI na-

AMERICAN MISSION, METEOROLOGICAL
SLOVENIA, YUGOSLAVIA

17, August, 1944

SUBJECT: COMMENDATION.

TO : MARTIN ČESNIK, AMERICAN METEOROLOGICAL MISSION, SLOVENIA
YUGOSLAVIA.

1. Your work under the most trying of conditions has always been of the highest quality and at all times excellent. The honesty with which you at all times represented us has contributed greatly to the fine feeling that we were able to establish with the people where we stayed. This has been of great value to us and our country. This attitude of loyalty has made our mission here a successful one. Your untiring efforts to aid us and to establish a perfect system of communications can not receive sufficient praise.

2. It is with the deepest regret that S/Sgt Ralph C. Baker, S/Sgt Joseph W. Newmyer and myself are forced to take leave of your fine companionship. Your every effort to make our life here a pleasant one has met with the highest degree of success. We thank you for all that you have done for us.

3. You have done a wonderful job and I hope that you will continue serve my country with the same fine loyalty and spirit in the future that you have in the past. Continue your fine work. We all hope that it will be our pleasure and privilege to meet you again and enjoy your friendship once more. The best of luck and success in your new undertakings.

ROBERT J. SCHRAEDER
1st. Lt., Air Corps
COMMANDING OFFICER of
AMER. MTT. MISSION

Zahvala in priznanje vodje ameriške meteorološke misije, letalskega poročnika Roberta J. Schraederja Marijanu Česniku ob slovesu 17. avgusta 1944 v Beli krajini.

Paka, novembra 1944. Od leve pripadnika OSS Marijan Česnik in Ivo Pahor, nato "angleška" padalca Zvonko Jelen in Lojze Sivec.

drejni, ko je stopil v pokoj, kar preko milice izsledil Česnika in ga nato septembra 1990 obiskal. Brezuspšno se je tudi zavzemal za to, da bi spet najdeni prijatelj prejemal vsaj skromno ameriško vojaško pokojnino, pri čemer je pristojnim poudarjal uspešno in zahtevno skupno delo v Sloveniji.

V misiji Alum

Česnik je torej prešel v ameriško misijo Alum. To je najprej vodil srbsko govoreči ameriški kapetan George Vuchinich, ki ga je osebno spoznal v Črmošnjicah in ki je po vojni v ZDA izdal spomine, v obravnavanem času pa že poročnik Daniel Boško Desich (njegova mati je bila Zavadlavova iz Mirna). Člana misije sta bila še Romeo Gaudet in Franc Menčak alias Frank Meyer, ki je svoje spomine že opisal v Mladiki. To ni bila meteorološka,

temveč obveščevalna misija. Svojim nadrejenim je pošljala gradivo, ki ga je prejemale od partizanov.

Z misijo je bil Česnik najprej pri partizanskem glavnem štabu v Črmošnjicah, od novembra 1944 pa pri štabu 7. korpusa v Kočevskih Poljanah. Teden dni je nadomeščal Petra Sfikasa v Bazi 20 v skupni baraki z nekim angleškim radiotelegrafistom.

Po novem letu, 7. ali 8. januarja, je misija Alum prejela ukaz ameriške komande, da se pomakne k štabu 9. korpusa. V hudi zimi je 15. januarja krenila v smeri Brod, Čabar, Mašun, Košana, Senožče. Pri Lažah so Menčaku zmrznile noge. Sredi nevarnosti in težav so člani misije srečno dospeli v Štanjel, kjer so čakali na zvezo, nato so šli na Čaven, na Otlico, presenečeno doživeli prevoz s partizanskim avtobusom, dospeli 2. februarja v Cerkno in se končno ustalili v Labinjah, kjer so nadaljevali s poročanjem o vojaških in prometnih zadevah, ki so zanimala zavezniško letalstvo, medtem ko se je Menčak zdravil.

Kolikor se Česnik spominja, je 23. marca še prevajal Angležem na mladinski proslavi, ponoči pa je bil dan znak za preplah zaradi velike sovražne ofenzive, med katero so Nemci med drugim ujeli angleškega kapetana Lambieja in ranili ruskega podpolkovnika Ribačenka. Pripadniki ameriške in angleške misije Desich, Gaudet, Menčak, Česnik in trije Angleži so se umikali z vodnikom proti Dolenjski. V gozdu pod Nanosom so dosegli komando mesta Postojna, nato so šli nad Cerkniškim jezerom do Loškega Potoka. Tam jih je z džipom dosegel kap. John Blatnik, ki je bil januarja postal šef ameriške misije pri glavnem štabu Slovenije. Vseh sedem so nato z zasilnega letališča na Otoku pri Črnomlju okoli 20. aprila prepeljali v Bari, kjer so jih sprejeli v bolnišnico.

Deset dni na Capriju in želja po domu

Desicha in Česnika so odpustili iz bolnišnice in že naslednji dan sta morala odleteti kot tolmača na razgovore med zavezniki in partizani na hrvaškem glavnem štabu v Zadru. Vrnila sta se 24. aprila, in sicer na zavezniški glavni štab v Caserti. Da bi napisala vsak svoje poročilo o delu v Jugoslaviji, so ju nato za deset dni poslali v lepo vilo na otoku Capri.

To in drugo gradivo o delu ameriških misij v Sloveniji je verjetno ohranjeno v ameriških arhivih, saj je zgodovinar dr. Dušan Biber že objavil vrsto podatkov, ki jih je tam našel glede dela OSS v Sloveniji (na primer v revijah Borec, 1988, št. 2; Borec, 1991, št. 1-2-3; Prispevki za novejšo zgodovino, 1992, št. 1-2).

Slika, ki jo je posnel Marijan Česnik januarja 1945 v Črnomlju. Od leve: Romeo Gaudet, Daniel Desich, slikar Božidar Jakac, Franc Menčak.

Nato sta bila Desich in Česnik spet v Caserti do 15. maja, ko so ju kot tolmača dodelili glavnemu štabu 91. ameriške pehotne divizije Powder River, ki ji je poveljeval gen. Williamson in je bila nastanjena v Angorisu pri Vidmu. S podpolkovnikom E. O. Fosterjem je Česnik veliko potoval. Tolmačil je na srečanjih med ameriškiimi častniki in italijanskimi ter jugoslovanskimi sogovorniki, prevajal proglase Zavezniške vojaške uprave v slovenščino ipd. Ko se je po dveh mesecih vrnil k OSS v Caserto, je spet dobil zelo laskavo priporočilo omenjenega šefa, vendar si je zaželel povratka v domovino.

Prosil je, da bi ga demobilizirali, odgovor njegovega šefa Coxa pa se je glasil, da ga še potrebujejo. Takrat se je obrnil na Blatnika, ki je ravno naslednjega dne odhajal za pomočnika polkovnika Alfreda C. Bowmana v Trst. Blatnik mu je zaupal, da ga nameravajo poslati v severno Afriko, razumel pa je njegovo željo po vrnitvi k domačim (zgodaj odovela mama je med vojno kar dvakrat naročila mašo zanj, ker se je razširil glas, da je izgubil življenje...). Dal ga je poklicati k sebi v Trst kot tolmača. Z njim in s kapetanom avstrijskega rodu Hubertom je prebival v hiši iz rdečih opek v Ul. Rossini ob začetku kanala. Blatnik je nato izposloval, da ga je OSS 27. julija 1945 odpustila, spet z laskavo pohvalo.

Stopil je v stik z jugoslovanskimi predstavniki in tedanji član narodnoosvobodilnega sveta za Trst Franc

Ivo Pahor iz Renč, slikan oktobra 1944 v Petrovi vasi v Beli krajini.

Brginc - Soča ga je 5. septembra 1945 z avtomobilom prepeljal čez mejo.

Grenko razočaranje

V Ljubljani je Česnik sicer dobil službo, vendar je kmalu okusil, da je zaradi preteklih stikov z zahodnimi zavezniki pri oblasteh sumljiv in nezaželen. Posebno boleče je bilo, ko mu je predstavnik Skoja na univerzi raztrgal prošnjo za vpis, ker je hotel opraviti še 8. semester gradbeništva. Pri tem mu je jezno dejal, da nimajo prostora za ameriške špijone, ki bi se radi šolali na stroške ljudstva.

A že prej in kasneje do leta 1952 ga je Udba večkrat zasliševala ter skušala nadzirati na stanovanju in v uradu ter preko za to pridobljenih znancev (gl. Mladika, 2000, št. 4, str. 88-90!). Ko se je nekoč na kolesu podal na obisk svojcev Franca Menčaka na Štajersko, so takoj zaslišali njega in nje. Kasneje so ga opozorili, naj se ne zanima za politiko in mu strogo prepovedali vsakršno zvezo s starimi prijatelji preko meje. V

danih okoliščinah se je tega potem res držal, tako da so se stiki pretrgali. Ni pa zbledel spomin na pretekla doživetja in na prijatelje, zlasti na tiste, ki so po vojni izginili brez sledu.

Srečanje ameriških in jugoslovanskih vojakov v Brdih junija 1945. V ospredju je na sredi Marijan Česnik, na desni Daniel Desich.

Razpis nagrade “Dr. Frane Tončič” 2000

Slovenski visokošolski sklad *Sergij Tončič* v Trstu razpisuje letno nagrado “Dr. Frane Tončič”. Nagrada je namenjena visokošolcem slovenske narodnosti bivajočih v deželi Furlaniji Julijski krajini. Nagrada, v znesku dva milijona lir, je namenjena diplomski študiji s področja humanističnih ali eksaktnih ved, ki pomeni obogatitev slovenske kulture, zgodovine ali znanosti in ki je sklenila univerzitetni študij v enem od rokov akademskega leta 1998/99.

Zainteresirani naj dostavijo izvod svoje študije na sedež Narodne in študijske knjižnice v Trstu, ulica sv. Frančiška 20/I.

Prejeta dela bo ocenila komisija s sodelovanjem potrebnih strokovnjakov. Podelitev nagrade bo predvidoma prihodnjega februarja. Dan in ura bosta pravočasno objavljena.

*Predsednik
Boris Kuret*

Tretja nagrada na literarnem natečaju Mladike

TAKO JE TO

Je zima v krilu poletja

JE ZIMA V KRILU POLETJA

So pisma neodposlana,
 so sanje zamujene,
 je zima v krilu poletja,
 so kače noči naselile,
 so jutra robove sveta zdrobila,
 je zima v krilu poletja,
 so opotekajoči se koraki,
 so zamujeni vlaki,
 so v prazno zamahi,
 so beli, volčji časi,
 je zima v krilu poletja,
 so barke pristan zgrešile,
 so nas srečne zvezde in vile zapustile,
 je zima v krilu poletja.

SVILA DNEVA

Nežni majski dež prši,
 lastovke so se skrile pod zavihke streh,
 sončnice sanjajo jutra cvet,
 raste, bije, klije,
 mehak pogled zaobjame nebo,
 tibetanske parcele in soline,
 veke se samo zapro,
 pomlad sanja svilnati dan.

VSE IMA SVOJO CENO

To noč so igrali cigani na moji strehi,
 ta strah, ta gnojna voda, to jutro.
 Rada bi najboljši del tebe, je rekla,
 ki ga nisem mogel najti, kako le,
 ona pa o bolečini, o zvonovih, ljubezni.
 Zaklel bi, samo njen obraz vrtnice,
 njen pogled košute, njena vdana laž,
 njeno kačje telo me je premagalo.
 Kam naj bi jo odpeljal, kaj naj bi ji dal,
 s čim naj bi plačal, ker zdaj vem,
 prekleto dobro vem,
 da ima vsak dotik svojo ceno,
 najboljši del pa je bil že davno na razprodaji.
 Zato vprašaj tiste cigane,
 morda oni vedo,
 kako težko je poleteti v nebo.

Prekleto strah me je bilo smrti,
 ves čas je bila blizu rose, potem pa:
 deset let sem hodil v Istro,
 izštel sem letne čase,
 se pogovarjal z drevesi in kamni,
 neka pomlad prinese čudež:
 začutil sem, da zemlja diha, živi.

Samo seme v vetru si,
 odmreš,
 strah pa:
 kot nož jutra.

IN VENDAR

Če vse umre,
 morda preživijo besede,
 besede ne potrebujejo ljudi,
 besede so se rodile prej,
 skupaj z vetrom in oblaki,
 besede so doma v zemlji,
 na nebu in v morju,
 besede so starejše od kamna,
 vse bo umrlo,
 samo besede bodo preživele.

V Trnovskem gozdu v pozni jeseni (foto C. Velkovrh).

PREPROST ČLOVEK

*Tako preprost človek,
reče mi, da je srečen med petim in šestim pivom,
ko ne misli na nič,
ko se nasloni šank,
v tej igri na srečo,
brez odgovornosti za praznike,
malo sam, čaka,
bogve kaj,
da njegov klub zmaga,
da pozabi obraz žene in otrok,
da opravi svoj del tlake,
da prebere svoj obrok dreka iz rumenih novic,
vdan, kot njegovi junaki časopisnih strani,
vidi sebe, nekoč,
okvirček osmrtnice in prgišče besed:
ah, kurc, živel sem pa le!*

KAJ MI JE STARI KMET GOVORIL O SMRTI

*V usta ti prst nasujejo,
v jutra pelin megle,
spet sva skupaj v hiši brez strehe,
kot dve cipresi brez korenin,
pijeva sončno vino, ko mi reče:
nič te naj ne bo strah smrti,
ko bom jaz umrl, kmalu bo to,
pomagaj ženi, da me preoblečeta,
boš videl, še čisto topel bom,
hej, kaj si tako bled, naj nama še natočim?!
Zdaj pa, ko je pepel v žari,
še vedno slišim tisti glas:
pa orglice mi dajte zraven!*

SLOVESA

*Mehko pade telo v objem zemlje,
nem je dež in sam pristan,
v rezu jutra je odsev večera,
tiha slutnja v senci cipresovega gaja,
niti sledi, kdo in kam odhaja,
drobci biserov v očeh,
razsute besede, kaplje krvi,
slovesa zlata preja.*

*Ni kaj, srečamo se in razidemo,
čudež je v kriku,
v belih jelenih sanj,
v strahu ostrih robov jutra,
na nebu je izpisano tvoje ime.*

ZVONOVI

*Vse bo izginilo brez sledi,
naše mesto, kri in misli,
naš rod jezik in jutro,
sonce bo zeleno utrujeno,
zaprlo bo oči,
samo vesoljni zvonovi neba
bodo utripali v ritmu umirajočega sveta.*

VEČER

*Večer prihaja svatovat,
črke iščejo dom,
glasba iz svetlobnega stolpa zamira,
omotičnost prehaja v privid,
v cipresovem gaju pesem ptic,
barke se zibajo v mandraču,
sveti Jurij se bori z zmajem,
mehke ustnice pokrajine počivajo,
sedim na ugasli žerjavici dne,
večer zajaše konja,
bela noč po jutru kliče.*

NOČNA PREJA

*Oko odpre nebo,
nespečna bela noč,
aktivisti tečejo častni krog,
po njivah hodim,
kot mali bog.
Misli so ciprese,
rdeče eksplodira cvet granatovca,
kruši se,
mineva bledi svet.
Vstanem v noč,
v kaos podob in glasov,
v dlaneh jutro in večer,
ti in metulj
se odpravita na lov.*

ENA PONOČI

*Otrok gre po pokrajini in sreča mladeniča,
mladenič sreča moža, mož starca, starec otroka,
bliskovit obrat v času,
revni pravijo, da so bogati srečni,
bogati trdijo, da so siromaki srečni,
oboji govorijo, da je Bog srečen,
kaj je z njim, je mar utrujen?
Ena ponoči, nič izmišljenih molitev,
ostri robovi sveta v temi,
stečem v pokrajino,
zeleno se bleščijo oči jionta.*

PREDZADNJA STRAN, OSMRTNICE

*Tako gre to že leta,
nič morbidnosti, nič priprav,
prvo preletim pajkova znamenja,
aktivistični naslovi: osmrtnice.
Včasih pod šiframi ujamem podobo,
poskušam se prebiti med vrstice,
pesmi so grozljivo obrabljene,
ni smrt tisto, kar nas loči,
tisti verzi sporočajo manj kot okvirček,
šteje le to,
da je tam z našim rojstvom zapisano naše ime,
že jutri bomo novica dneva.*

ZRCALO

*Zbiram jih,
te liste v drobem času,
kot sem sadil drevesa,
kot sem gradil kažun,
kot sem čakal na sončno hči,
kot sem bežal pred zimo v krvi,
za trenutke,
ko bivanje nima teže,
tu, na začasno osvobojenem ozemlju,
sanje, resničnost in hrepenenje,
sonce v dlaneh, luna v laseh,
pijem čas,
kot da ni jeseni.*

PREROKBE

*Pozabljeno je, zabrisano in odvrženo na dno zavesti,
tisti beli grad, ki čudežno zraste iz zemlje,
grajski biki in biriči,
vijolično cvetijo jutra,
s črno skorjo so dnevi obdani,
nikogar ne bo,
ki bo kosil za mano,
čistil grmovja, barnistro, kanele in robidovje,
nikogar, ki bo oral, sejaj in drevesa poljuboval,
sam na začasno osvobojenem ozemlju,
sanjam zvezde obal, klovnova obzorja,
da se nekoč naselim v grajskem vrtu,
da priključim čarovnijo:
biti vrtnar in roža.*

LASTOVKI NA POT

*Vem, gospod Fjodor Mihajlovič
majhna je moja izba,
a to jutro sem se odpravil na morje,
na lov za pajkovimi znamenji,
je igra sanj in hrepenenja,
ognji v duši vdiha,
od spominov samo brazgotine in pepel,
o, velike besede,
saj je bila samo lastovka,
ki se je odpravljala na jug,
saj je bila le pesem,
ki je potrkala na vrata srca.*

Literarni natečaj "MLADIKE"

1. Revija Mladika razpisuje XXIX. nagradni literarni natečaj za izvirno še neobjavljeno črtico, novelo ali ciklus pesmi.
2. Rokopise je treba poslati v dveh čitljivo pretipkanih izvodih (format A4) na naslov MLADIKA, ulica Donizetti 3, 34133 TRST, do 15. DECEMBRA 2000. Rokopisi morajo biti opremljeni samo z geslom ali šifro. Točni podatki o avtorju in naslov naj bodo v zaprti kuverti, opremljeni z istim geslom ali šifro. Teksti v prozi naj ne presegajo deset tipkanih strani, ciklus poezije pa naj predstavlja samo izbor najboljših pesmi (največ deset).
3. Ocenjevalno komisijo sestavljajo: pisatelj Alojz Rebula, prevajalki in kritičarki prof. Diomira Fabjan – Bajc in prof. Ester Sferco, prof. Marija Cenda ter odgovorni urednik revije Marij Maver. Mnenje komisije je dokončno.
4. Na razpolago so sledeče nagrade:
za črtico ali novelo:
prva nagrada 500.000 lir
druga nagrada 300.000 lir
tretja nagrada 200.000 lir
za pesem ali ciklus pesmi:
prva nagrada 200.000 lir
druga nagrada 150.000 lir
tretja nagrada 100.000 lir
5. Izid natečaja, ki je odprt vsem, ne glede na bivališče, bo razglašen ob slovenskem kulturnem prazniku – Prešernovem dnevu – na javni prireditvi in po časopisju. Vsi teksti ostanejo v lasti Mladike. Nagrajena dela bodo objavljena v letniku 2001. Objavljena bodo lahko tudi nenagrajena dela, za katera bo komisija mnenja, da so primerna za objavo.
Rokopisov ne vračamo!

Izbor iz najnovejše hrvaške poezije - Prevod Martin Silvester

Ivan Zaharović

MIROGOJSKI POGOVORI

...

Žal mi je...

In tako sem žalosten.

Pa prišel sem sèm prav zato, da bi pobegnil od te žalosti.

Samote, bolesti in norosti.

A tu mi je še huje.

Najbrž sem mislil, da te bom tu našel.

Pa te ni.

Žalostno je brez tebe, Goranka.

Turobna je ta jesen.

...

Kaj bi ti mogel še reči?

Morda, da sem te ljubil,

bolj kot sem mogel tedaj slutiti ali priznati...

In da nikoli nisem bil tako sam.

In da so vsi odšli, vsak po svoji poti.

In da sem sedaj najbrž jaz na vrsti...

Kaj bi ti še mogel reči, Goranka?

Morda je najboljšje molčati.

Najine vrtoglavice so tudi tako neizrekljive.

...

Molk je bil tudi takrat zadosti.

Nikdar nama niso bile potrebne besede.

Da bi vse vedela in razumela.

Ti mene in jaz tebe.

Pa je bilo vse isto,

isti simptomi in diagnoze,

iste okoliščine, isti trenutki,

iste noči brez spanja,

iste tesnobe, iste more, iste groze,

isto nesmiselno trpljenje.

Iste sanje, ista iskanja, ista vprašanja,

težka vprašanja, morda tudi najtežja,

na katera nikakor nisva mogla najti odgovorov.

Tudi iste žalosti, žalosti za nekim drugim boljšim svetom.

Za nekimi starimi dobrimi časi,

za vedno izgubljenimi za porušenimi mostovi...

In ti si bila edina.

Kdo drugi bi mogel razumeti vse te norosti?

Zdaj je najboljšje molčati.

Tako se moreva najbolje razumeti.

...

Ne vem, zakaj sem prišel sèm.

Najbrž sem mislil, da te bom tu našel.

Pa tebe ni.

V tem marmornem kotičku,

nestvarno skritem v zelenju cipres.

Tu je samo tvoje ime,

in tvoja leta.

In bele krizanteme.

In beli nageljni.

In bele lilije.

In bele vrtnice.

Neka bleščeča belina,

v kateri izginjajo svetovi.

...

Šumenje platan in kostanjev,

plapolajoči plamenčki na nekem oltarju,

ovelo listje na potkah,

iz nekih drugih jesenskih časov,

vzdolž nekih drugih alej,

bolniški hodniki in soba v kleti,

zadimljene kavarnice, polne glasbe, smeha...

Brezbrižni dnevi otroštva.

Deklica z vžigalicami in Mali princ.

In klic h kosilu.

In neznosna pripeka domišljjskega avgustovskega

[popoldneva

nekje na mestnih ulicah.

In tudi v mojem srcu.

Zaskrbljena, zamišljena, sanjava.

Utrujena od življenja.

Včasih tudi nasmejana.

S turobnim nasmehom odsotnega bitja.

Zagledana v vrtinčasta brezna človeške duše,

izgubljena v čudnem kaosu vsakdana.

Nedolžna obsojena na smrt...

O tem bi bilo najbrž treba molčati.

...

Kaj bi ti mogel še reči, Goranka?

Saj govorim to s teboj že mesece.

Gotovo sem ti postal nadležen.

A ti tudi tako nisi tu.

V tem tihem neresničnem kotičku.

Ki ga pravzaprav ni.

Gotovo si tam gori.

V bleščeči belini večnosti.

O kateri sva skupaj sanjala.

In gotovo si našla odgovore na tista težka vprašanja.

In gotovo si zdaj srečna.

...

A meni najbrž ne bi bilo treba žalovati.

Saj je sramotno jokati nad lastno usodo.

In tudi mi ne bi bilo treba kesati se.

Saj ti si gotovo vsem vse oprostila.

In ne bi mi bilo treba iskati te.

Ker ti si tu, v mojem srcu.

In ne bi se smel predati.

Žalostno bi bilo, da za vsem tem ostane le bolešt.

Grenkoba slovesna, tesnoba samotnosti.

Namesto ljubezni.

Bleščečega odseva ljubezni,

ki je povezala Nebo in Zemljo.

Vsi sveti, 1999

Nevenka Nekić

POLIPTIH

V zelenih Dubravah
je porušena cerkev
plesnivi zidovi
in duh trohnečega lesa nekoč lepih klopi
se dvigajo med mehko travo in drhtečo lesko
bela in modra barva
se odkrivata otožnim očem v prehodu
žuželke prozornih kril letajo okoli mesta
kjer je stala kristalna monštranca
pred kratkim dogorele sveče
so kapljale na zdrobljeni poliptih
ki prikazuje v razpočenih tonih
globoke sive barve
Marijo z angeli in dva svetnika
poletne sandale gazijo preko plošč poliptiha
in nežno rdeči obraz Matere Božje
se drobi z lesa
neka muha brenči nad jantarnimi odkruški
potopljenimi v spomine stoletij

Rajko Glibo

SIZIFOVSKA USODA

V prazni sobi
Zmagovito ustoličena
Bela sveča
S plamenčki razganja sence.
Z vznemirjanjem senc
Skriva lastni nemir
V katerem dogoreva
In umira počasi brez pozdravov.
Nima se s kom pozdraviti.
Okoli njenega umiranja
Plešejo sence zmagoviti ples.

Mladen Jurčić

SANJE O SREDIŠČU

Neke sanje sem izgubil,
nekatero so potem izgubile mene,
mnoge sem zapustil,
nekatero, ker sem jih moral,
druge morda izdajalsko,
za nekatero sem ostarel,
nekatero sem obdržal
z otroško upornostjo
(ker se nikoli ne postarajo),
medtem ko so druge zadržale mene,
a eno sem od brezštevilnih,
glavno, najlepšo - o tebi! - uresničil.
Moški in ženska - kot ljubezen,
kot pesništvo - sanje sveta o svojem središču.

Mato Marčinko

SMRT HIŠNEGA CVRČKA

Ni več slišati tvoje pesmi, o cvrček,
da me s cvrčanjem tiho pomiri.
Iz črne gore so prišli črni ljudje,
zažgali hišni prag, pod katerim si ponoči
iz medenega cvrčanja tkal sladke sanje.
Ni več slišati tvojih uspavank,
ki si jih s svojimi svilenimi krilci
skladal za utrujene hišne gospodarje.
Iz mračnega gozda so prišli bradati mračnjaki,
porušili ognjišče, ob katerem si vsak večer
s cvrčanjem klical dobre duhove hiše.
Skupaj s hišo si zgorel tudi ti;
ni več slišati tvoje pesmi, o cvrček,
poslednji tvoj glas je zacvrčal otožno
kot žerjavica v ledeni vodi.

PLANINA

Za sedmimi gorami
samuje planina
Razparana od strel
Razdrobljena od gromov
Veter ji
odnaša
vrh
za vrhom

RILKE

Kolena mi boleče škripajo,
noge mi že od zdavnaj klecajo.
Poapnele so vratne žile utripalnice,
v shrambi mozga vse manj je hrane,
pa je on, tako nedohranjen,
postal kepasta okamnina.
Ušesa mi je oglušel šum,
pa v njih neznosno
brlizga razburkano morje.
A na vse to še Rilke,
tisti pesnik Devinskih elegij,
se mi posmiha in šepetaje:
"Tiho se ti bliža noč,
kmalu po izidu meseca
se bo pokazal nagrobni spomenik,
ki bedi nad vsem.
Ostal boš sam
na poti, po kateri se boš vzpenjal
v hribe prabolečine."

Enver Mehmedagić

OBISK PRI STRAVINSKEM

Koliko otrok na otoku
San Michele
Mnogi z igračkami
drugi resnega obraza
iz katerega prodira bolečina
Bolščijo s fotografij
na mimoidoče
Toliko otrok da se postavlja vprašanje
zakaj

Preveč teh zakajev ostaja
brez odgovora
kot tudi tisto dekle
s črno pelerino
v oktobrskem somraku
salzburškega pokopališča

Prikazala se je in izginila
ne da bi pustila sled
na grušču
Na grobnici datum 1876
Senca?

Ko sem iskal Stravinskega
pisatelja in skladatelja Igorja Stravinskega
sem naletel na Ezra Pounda
med pravoslavnicami
Zablodelega ali je to bil?

Tu so tudi Josip Brodski
in Sergej Diaghilev
princi in princeze
celo 19. stoletje pravoslavnikov
ljubiteljev Benetk

Stravinski in njegova žena
Vera de Bosset
sta drug ob drugem
pod marmornimi ploščami
barve nedolžnosti in vdanosti

Nekaj me je stisnilo v grlu
osvobodil pa pisk
sirene

Spalube vaporeta
se poslavljam od pokopališča San Michele
ki se ovija z meglo
Na trgu sv. Marka
poskakujejo maskare
in pospremljajo staro leto

Je Silvestrovo

mladika

Mato Marčinko

ABECEDNI POPIS TEŽAV S TELESOM

Filozofija
Prebral sem kup modroslovnih knjig,
njihov zapleteni smisel
sem ugibal
globoko v noč

In kaj se je zgodilo?

Nobena rana se mi ni zacelila,
vse bolečine so ostale kot prej,
pa še pomnožile so se.

Začenjam od začetka.

Antun Jaroslav Mištik

SAM

Sam sem,
pa nisem.
Tudi ti si tu,
pa nisi.

Misli so nama
v oblakih
na različnih
paralelah
in se nikoli
ne bodo srečale.

Viktorija Kren

UGLASBENA LOGIKA

Sijajna glasba
je v mojih ušesih
vztrajno igrala
namesto da mislim
sem pela
Čas je hitro mineval
do konkluzije
nisem prišla
dve premisi sta
breztežno
ostali lebdeči
sredi takta ki sem ga
neprestano v odvisnosti
po tihem pela

MISLI

Ne samo čas
tudi misli so me
pregazile, neobzdržano
so korakale po poti
kjer so razen nas
mirno ležale lokve krvi
v krvavem zahodu sonca
so me moje misli
zastrupljale

Enver Mehmedagić

DILEMA

Posvečeno Hamletu,
ki ni uspel rešiti
problema.

Nudil sem ti rožo,
in ko si jo jemala,
so lističi podrhtevali
kot tvoje ustnice.

Ali je bil to sen?
Med resničnostjo in snom
ne obstaja praznina
v spajanju irealnega
z realnim.

Mogoče so lističi podrhtevali,
mogoče tudi tvoje ustnice,
morda pa niso.
So ali niso?

Ali sem ti nudil rožo
ali sem jo hotel nuditi.
Kje se skriva odgovor?

V življenju, za katerega pravijo,
da je smrt,
ali v smrti, za katero trdijo,
da je življenje?

Izredni športniki

Celotno slovensko občestvo je na 27. olimpijskih igrah v Sydneyu razveselil izredni uspeh naših športnikov, saj so 23. septembra odnesli zlate kolajne strelec Rajmond Debevec in veslača Iztok Čop ter Luka Špik.

Zamejske športnike so na olimpijadi zastopali kolesar Peter (Paco) Wrolich iz Loč na Koroškem, metalka kopja Claudia Coslovich iz Trsta, a tudi člana italijanske košarkarske ekipe Fučka in Chiacig.

Izreden športni uspeh je 7. oktobra dosegel še alpinist in smučar Davor Karničar, ki je priplezal na vrh Everesta in se kot prvi človek na svetu z njega spustil na smučeh do baznega tabora.

150-LETNICA OBČINE DOBERDOB

Od 22. do 24. septembra so v Doberdobu praznovali 150-letnico ustanovitve domače občine. Med drugim je v Jamljah župan Mario Lavrenčič odprl novo kulturno-socialno središče. V Doberdobu so odkrili Spacalov mozaik. Predstavili so tudi 396 strani debelo dvojezično knjigo časnikarja in zgodovinarja Marka Waltritscha Doberdob-Doberdò 1850-2000, ki prinaša tudi 172 slik in dokumentov.

Začetek sezone DSI

Lida Turk, Savina Rupel in Marco Coslovich na kulturnem srečanju v Peterlinovi dvorani.

Društvo slovenskih izobražencev v Trstu je začelo svojo redno sezono kulturnih srečanj v Peterlinovi dvorani v ponedeljek, 2. oktobra. Prvi večer so posvetili predstavitvi štirih novih knjig, ki jih je pred kratkim izdala založba Mladika. Nekatere publikacije so sicer že doživele svoje predstavitve že prej. Tako so pred Drago predstavili zbornik "Med zgodovino in sedanjostjo", ob Marijanskem shodu na Opčinah pa Rebulovo knjigo v slovenskem prevodu "Jakob Ukmar - apostol sožitja". Na prvem večeru so zato predvsem spregovorili o ostalih dveh knjižnih novostih. To sta Marjana Pertota "Slovenska bibliografija za Veliko

Britanijo 1945-2000" in posmrtna izdaja dnevnika pisatelja Vinka Beličiča "Prelistavanje polstoletja", ki ga je Mladika izdala ob prvi obletnici pesnikove smrti. Naslednji ponedeljkov večer je bil 9. oktobra. To je bilo srečanje s filozofom in teologom Edijem Kovačem, ki je za svojo knjigo esejev "Oddaljena bližina" prejel Rožančevo nagrado. V ponedeljek, 16. oktobra, je DSI imelo v gosteh skupino koroških kulturnih delavcev, ki so ob otvoritvi razstave "Rožanska noša" avtorice dr. Marije Makarovič predstavili še zgoščenko koroških kolednic (Lajko Milisavljevič). Nastopili so tudi v živo koledniki iz Radiš. V ponedeljek, 23. oktobra je bilo v Peterlinovi dvorani srečanje z interniranko v nemškem taborišču gospo Savino Rupel Pahor. Na večeru je sodeloval tudi zapisovalec njenih pretresljivih spominov Marco Coslovich. Pripovedovalko je predstavila Lida Turk. Zadnje oktobrsko srečanje v Peterlinovi dvorani je bilo v ponedeljek, 30. oktobra, ko so predstavili spomine arh. Marijana Eiletza iz Argentine. Spomini so izšli pri celjski Mohorjevi družbi z naslovom "Moje domobranstvo in izgnanstvo". Tako se je živahno iztekel prvi mesec kulturnih ponedeljkovih srečanj, ki se bodo odslej vrstila vsak teden do konca sezone junija prihodnjega leta.

Pesmi iz vojnih časov

Prof. Marija Stanonik je uredila začetno antologijo pesmi znanih in manj znanih slovenskih ustvarjalcev, ki so se v drugi svetovni vojni in državljanskem spopadu različno opredeljevali.

Dala ji je naslov Most, jo razdelila na sedem sklopov in opremila s spremno besedo ter opombami. Izraziti spravi značaj pobude je med drugim v uvodu poudaril dr. Rafko Vodeb. Knjigo, za katero nekatere ugledne založbe niso pokazale zanimanja, je izdala Dolenjska založba.

VAS SV. VIDA V CLEVELANDU

Clevelandski škof Anthony Pilla je 27. avgusta blagoslovil gradbišče velike trinadstropne stavbe, poimenovane St. Vitus Village, ki raste pri cerkvi slovenske narodne župnije Sv. Vida v "ameriški Ljubljani". Župnik Jože Božnar, župnijski svet in finančni odbor so namreč po nekajletnih pripravah začeli z velikim podvigom. V novi stavbi bo 33 stanovanj za ostarele rojake in starejše pare. Po eni strani bo to socialna usluga, po drugi pa okrepitev župnije in njenega verskega ter narodnega jedra. Novi dom bo dokončan poleti 2002.

PRIZNANJE IN DELO ZA J. KOPEINIGA

Rektor Doma katoliške prosvete v Tinjah in živahni koroški dušni pastir Jože Kopeinig je bil na zasedanju v Celju izvoljen za novega predsednika Evropske katoliške federacije, ki povezuje izobraževalne domove v Avstriji, Nemčiji, na Nizozemskem, Slovaškem in v Sloveniji.

MUSICA NOSTER AMOR

Predstojnik Muzikološkega inštituta pri Znanstveno raziskovalnem centru Slovenske akademije znanosti in umetnosti dr. Ivan Klemenčič je pripravil antologijo slovenske glasbe od srednjega veka do danes. Založba Obzorja in glasbeno založništvo Heli-don sta 155 skladb več kot 70 skladateljev in prirediteljev izdali pod naslovom Musica noster amor na 16 zgoščenkah. Spremlja jih Klemenčičeva knjiga v slovenščini in angleščini na 260 straneh.

PRESOJE IN POGLEDI

Svojemu nekdanjemu dolgoletnemu predsedniku dr. Joži Mahniču je Slovenska matica izdala izbor 22 povojnih literarno zgodovinskih in teoretičnih razprav. Knjigo z naslovom Presoje in pogledi je uredil in opremil s študijo dr. Jože Pogačnik.

ODLIKOVANJE PROF. LOJZKI BRATUŽ

Goriški nadškof msgr. Dino De' Antoni je 7. oktobra v Gorici izročil visoko papeško odlikovanje Pro Ecclesia et Pontifice prof. Lojzki Bratuž, in sicer za bogato delo na kulturnem področju.

"Dom na Matajуре"

Več kot tisoč planincev se je zbralo v nedeljo, 22. oktobra, ob novi koči na Matajuri.

Planinska družina Benečije je dovršila svoj podvig in malo pod vrhom Matajura na višini 1545 metrov odprla planinsko postojanko Dom na Matajuri. Blagoslovitev, maša in odprtje koče so bili na sporedu 22. oktobra, ko se je v krasnem vremenu zbralo na gori zelo veliko ljudi iz bližnjih in daljnih krajev na obeh straneh meje.

ZGODOVINSKI ČASOPIS

Z izidom 4. številke je Zgodovinski časopis v Ljubljani nekoliko v zamudi, a z bogato vsebino zaokrožil letnik 1999. Z njo se je poslovil glavni in odgovorni urednik akademik prof. dr. Vasilij Melik, ki je revijo vodil od leta 1973.

Ob ostalem gradivu v tej številki najdemo razpravi dr. Branka Marušiča Dopisovanje med Henrikom Tumo in Valentinom Pittonijem ter mladega tržaškega zgodovinarja Gorazda Bajca Boj projugoslovanskega tabora na področju slovenskega šolstva v Trstu (1945-1948).

MANJŠINSKI JEZIKI

Slovenski raziskovalni inštitut je 23. septembra priredil na Padričah seminar Manjšinski jeziki med šolo in vsakdanjim življenjem. Svoje izkušnje so podali predstavniki Švedov na Finskem, Valižanov, Lužiških Srbov in Nemcev na Danskem. Po pozdravu ravnatelja SLORI-ja prof. Emidija Susiča je zasedanje vodil predsednik Evropskega urada za manj razširjene jezike, sicer pa odgovorni urednik Pri-morskega dnevnika Bojan Brezigar.

1400 LET KOPRSKE ŠKOFIJE

Na pobudo koprške škofije so sredi oktobra Znanstveno raziskovalno središče Republike Slovenije v Kopru, Zgodovinsko društvo za južno Primorsko, Znanstveni inštitut Milka Kosa pri Znanstveno raziskovalnem centru Slovenske akademije znanosti in umetnosti v Ljubljani, Filozofska fakulteta iz Pulja in akademija Dei Concordi iz Roviga pripravili tridnevni posvet ob 1400-letnici koprške škofije. Zvrstilo se je 35 referatov. Prof. Tomaž Simčič iz Trsta je svojega posvetil tragičnim dogodkom v Lanišću avgusta 1947.

Dne 13. oktobra je bilo v stolnici slovesno somaševanje, ki ga je vodil apostolski nuncij v Sloveniji msgr. Farhat.

KONCERTNA SEZONA V KC LOJZE BRATUŽ

V Kulturnem centru Lojze Bratuž v Gorici se je 5. oktobra s koncertom Z ljudsko pesmijo po slovenski zemlji, ki ga je pod vodstvom Ambroža Čopi-ja izvedel Mešani pevski zbor Obala iz Kopra, začela nova koncertna sezona. Obsegala bo sedem koncertov.

Častni znak svobode pisatelju Pahorju

Na predlog Slovenskega centra PEN je predsednik republike Milan Kučan podelil "srebrni častni znak svobode" tržaškemu pisatelju in javnemu delavcu prof. Borisa Pahorju. Izročitev visokega odlikovanja "za življenjski opus, za nepopustljivo prizadevanje v prid svobode Evrope in zoper nacifašizem, za demokratično in samobitno Slovenijo ter za dobrobit zamejskih Slovencev" je bila 6. oktobra v Ljubljani. Pisatelj Pahor je v zahvalnem posegu poudaril in nato še objavil v tisku, da odlikovanje razume tudi kot priznanje za delo celotne skupine, ki si je z njim okoli revije Zaliv prizadevala za omenjene vrednote.

SESTRA JUSTA DOLHAR 90-LETNICA

Marijina sestra Justa Dolhar, ki se je kot Rozalija rodila 12. oktobra 1910 pri Sv. Ivanu v Trstu, je 90-letnico praznovala v samostanu Marijinih sester čudodelne svetinje na Korzu v Gorici, v katerem je v povojnih letih razdajala svoje najboljše sile. Med redovnice je stopila leta 1928, delovala pa je v Ljubljani, Osijeku, spet v Ljubljani, Trstu in Gorici.

SLAVISTI

V začetku oktobra je bil v Kopru tridnevni slovenski slavistični kongres. Strokovna ekskurzija je udeležence popeljala tudi v zamejstvo. Tudi med predavatelji so bili strokovnjaki iz Trsta in Gorice.

Slavisti so obravnavali prozo Cirila Kosmača in sodobno ljudsko poezijo. Po Zoltanu Janu je postal predsednik Slavističnega društva Marko Jesenšek.

ZNANSTVENIKI IN RAZISKOVALCI

Na Bledu je Svetovni slovenski kongres 28. in 29. septembra priredil prvo svetovno srečanje slovenskih znanstvenikov in raziskovalcev. Udeležilo se ga je kakih 50 domačih in 30 zamejskih in zdomskih strokovnjakov. Obiskali so jih tudi predstavniki oblasti, katerim je bilo v referatih in razpravi namenjenih veliko pozivov, naj učinkoviteje in z večjo odprtostjo pospešujejo povezovanje slovenskega umskega potenciala po svetu.

Spomini arh. Eiletza

Arh. Eiletz na predstavitvi v Trstu.

Predsednik Slovenske kulturne akcije v Argentini arh. Marijan Eiletz je pri Mohorjevi v Celju izdal dobrih 250 strani debelo knjigo *Moje domobranstvo in izgnanstvo*. Gre za spomine na mladostna doživetja v času revolucije in bratomornega boja v domovini, kot tudi na begunstvo, življenje in slovensko snovanje v Argentini.

Predstavitev knjige je bila 23. oktobra v Ljubljani. Spregovorili so urednik Mohorjeve dr. Janez Dular, pisatelj Jože Snoj, ki je za knjigo napisal razmišljanje (zgodovinar Boris Mlakar pa strokovno mnenje), in sam avtor.

30. oktobra je bila predstavitev še v Društvu slovenskih izobražencev v Trstu.

LUČKA KRALJ V GORICI

Znana dirigentka Lučka Kralj Jerman iz Bariloč v Argentini je bila med obiskom v rodni Gorici 29. septembra gost javnega srečanja v Kulturnem centru Lojze Bratuž. Na pobudo Združenja cerkvenih pevskih zborov se je z udeleženci pogovarjala o glasbi, zlasti o vodenju otroških in mladinskih zborov.

KOCBEK 1950

Pri Cankarjevi založbi v Ljubljani je izšel obširen dnevnik Edvarda Kocbeka za leto 1950.

Za objavo je rokopise prepisal in opremil z opombami Mihael Glavan iz Narodne in univerzitetne knjižnice, ki je tako pripravljal že sedem knjig Kocbekovih povojnih dnevnikov.

MAISTER, PLEBISCIT, RAPALLO

Pred ministrstvom za obrambo v Ljubljani so 6. oktobra odkrili spomenik generalu Rudolfu Maistru. Gre za delo Boštjana Putriha. Slavnostni govornik je bil minister Janez Janša.

V Muzeju novejšje zgodovine v Ljubljani je do 26. novembra na ogled razstava Slovinci od I. svetovne vojne do koroškega plebiscita in Rapalla. Uredila jo je Nataša Urbanc. Na voljo sta tudi katalog in ogled filma o borcih za severno mejo.

Klub koroških Slovencev v Ljubljani in društvo TIGR pa sta 20. oktobra pripravila v Šentjakobskem gledališču v Ljubljani prireditev ob 80-letnici koroškega plebiscita in italijansko-jugoslovenskega sporazuma o meji iz Rapalla. Govor sta pripravila Milan Pahor iz Trsta in njegova koroška žena Marija Jurič Pahor. Glasbenik Lado Jakša je za to priložnost napisal skladbi Plebiscit in Rapallo. V imenu Slovenske prosvete iz Trsta, ki je tudi sodelovala, pa sta recitirala Matejka Peterlin Maver in Aleksij Pregarc.

SLOVENC V ZAMEJSTVU IN PO SVETU

Komisija za odnose s Slovenci v zamejstvu in po svetu pri Državnem zboru Republike Slovenije, ki je kot samostojno delovno telo opravljala pomembno poslanstvo v slovenskem parlamentu v zakonodajni dobi 1996-2000 in jo je vodil poslanec Marijan Schiffrer, je ob izteku mandata izdala 120 strani debelo brošuro z naslovom *Slovinci v zamejstvu in po svetu*. Uredila jo je sekretarka komisije Barbara Sušnik. V njej so poročilo o delu komisije, besedila zakonskih in drugih aktov, ki sta jih v zvezi s slovenskimi manjšinami, izseljenci in zdomci sprejela državni zbor oz. komisija, izbor zakonskih in drugih določil, ki urejajo odnose med Republiko Slovenijo in Slovenci v zamejstvu in po svetu, ter naslovi slovenskih društev in organizacij v zamejstvu in po svetu ter organov in organizacij v Sloveniji, ki se z njimi najpogosteje ukvarjajo.

BOŽO FINK 80-LETNIK

Dne 30. avgusta je v Argentini praznoval 80-letnico kulturni delavec Božidar Fink. Lani je izbor njegovih esejev izšel v Celovcu pod naslovom *Na tujem - v domovini*.

Koroški kulturni dnevi na Primorskem

Skoraj dve desetletji si Korošci in Primorci sredi meseca oktobra vsako leto izmenično podajajo roko tako, da prirejajo teden kulturnih srečanj eno leto na Koroškem, naslednje leto pa na Primorskem. Tokrat so bili gostitelji Primorci, ki so v tednu od 7. do 16. oktobra imeli v gosteh razne koroške kulturne skupine. Dneve prirejajo že skoraj polni dve desetletji Krščanska kulturna zveza iz Celovca, Zveza slovenske katoliške prosvete v Gorici in Slovenska prosveta v Trstu. Ta dolga letna kulturna izmenjava je ne samo hvalevredna, ampak tudi nadvse koristna in trdoživa. Za to vztrajnost zaslužijo vse tri kulturne organizacije posebno pohvalo. Oglejmo si na kratko, kaj so v letošnji izvedbi Koroških kulturnih dnevov ponudili občinstvu.

Najprej na Goriškem. Tu so v ponedeljek, 9. oktobra, bili gostje Kulturnega centra Lojze Bratuž slovenski gimnazijci iz Celovca z lutkovno predstavo "Sedem nalog". V sredo, 11. oktobra, so prav tam predstavili glasbeni opus skladatelja in zbiralca ljudskih pesmi Franceta Cigana. Predstavil ga je prof. Jožko Kovačič. V petek, 13. oktobra, so v Centru Bratuž izvedli lutkovno predstavo "Vesele zgodbe" igralci skupine Mi smo mi. V soboto, 14. oktobra je Katoliško prosvetno društvo Planina iz Sel zaigralo v dvorani Anton Gregorčič v Štandrežu veseloigro Daria Foja "Pleskarji nimajo spomina". V nedeljo, 15. oktobra, pa je bila v Centru Lojze Bratuž predstava "Globaška ojet", na kateri so prikazali ženitovanjske običaje v Podjuni folklorni skupini Globasnica in Trta iz Žitare vasi, Mešani zbor Peca in dekleška skupina Stem iz Globasnice ter moški zbor Lesičjak iz Štebna.

V istem tednu je bilo več prireditev tudi na Tržaškem. V soboto, 7. oktobra je v Peterlinovi dvorani kot gost Slovenskega kulturnega kluba in MOSPa nastopila gledališka skupina Oder mladje Koroške dijaške zveze z dramsko predstavo Eugena Ionesca "Učna ura". V petek, 13. oktobra, je bilo v Peterlinovi dvorani srečanje štirih krovnih organizacij. Na-

Koledniki iz Radiš v svojih značilnih nošah (zgoraj) in dr. Marija Makarovič (spodaj) v Peterlinovi dvorani.

stopili so Reginald Vospernik in Mirko Messner za NSKS in ZSO ter Sergij Pahor in Rudi Pavšič za SSO in SKGZ. V nedeljo, 15. oktobra, so v Marijinem domu pri Sv. Ivanu v okviru Gledališkega vrtiljaka nastopili lutkarji Mi smo mi s predstavo "Vesele zgodbe". Isti dan pa so v dvorani Marijinega doma v ulici Risorta nastopili igralci iz Sel s Fojevo predstavo v režiji Francija Končana "Pleskarji nimajo spomina". Koroški kulturni dnevi so se končali v ponedeljek, 16. oktobra v Peterlinovi dvorani z etno-kulturnim večerom, o katerem poročamo v kroniki prireditev Društva slovenskih izobražencev.

UMRL EDI STANIČ

Po hudi bolezni je 23. oktobra umrl 54-letni politik iz Kanala ob Soči Edi Stanič. V letih 1992-94 je bil glavni tajnik Slovenskih krščanskih demokratov. Tesne stike je vzdrževal tudi s Slovenci v Italiji.

POSVET O ŠČEKU

V Sežani je bil 26. oktobra znanstveni posvet Življenje in delo duhovnika Virgila Ščeka. Pri Znanstvenoraziskovalnem središču in v sodelovanju z organizacijo TIGR ter drugimi ustanovami ga je pripravil dr. Egon Pelikan. Nastopilo je več kot deset referentov z obeh strani meje.

ŠOLSTVO NA KOROŠKEM

V šolskem letu 2000-01 obiskuje dvojezični pouk ali pa je deležnih slovenskega pouka skupno 3175 (lani 3062) otrok in mladih na Koroškem, kjer sicer skupno število šolarjev in dijakov upada (lani 6238, letos 5989).

Dvojezičnega pouka je na 63 ljudskih šolah na dvojezičnem ozemlju (v 16 šolah ni nobene prijave k dvojezičnemu pouku) deležnih 1657 učencev ali 28,2% tamkajšnje šolske populacije (lani 1619 ali 26,4%). V dveh dvojezičnih ljudskih šolah v Celovcu je skupno 113 učencev (lani 105). Skupno torej na dvojezičnih osnovnih šolah 1770 učencev (lani 1724).

Na glavnih in sorodnih šolah obiskuje pouk slovenščine 271 učencev (lani 240).

Na srednjih in višjih srednjih šolah obiskuje prosti pouk slovenščine 330 dijakov (lani 336).

Na slovenski gimnaziji je 453 dijakov (lani 435). Na dvojezični trgovski akademiji je 128 dijakov (kot lani). Na višji strokovni šoli za gospodarske poklice pa je 121 dijakov (lani 110).

KNJIGE OB PLEBISCITU

Pred 80-letnico koroškega plebiscita je celovška Mohorjeva izdala tri knjige: zbornik predavanj zgodovinskega niza v Katoliškem domu prosvete v Tinjah Koroški Slovenci 1900-2000, ki ga je uredil prof. Andrej Moritsch, in nemško pisani študiji Marije Vrečar o nacionalni ideologiji v Vodnikovih Novicah ter Simona Triessniga o usodi koroških slovenskih duhovnikov, ki so se po plebiscitu umaknili iz Avstrije oz. so jih iz nje izgnali.

SLOVENSKO ROMANJE V RIM

Od 24. do 27. oktobra je bilo v Rimu slovensko svetoletno romanje. Vrh je doseglo 26. oktobra v baziliki sv. Petra, kjer se je pri somaševanju, nato pa pri posebnem srečanju s papežem zbralo kakih 4000 rojakov, med njimi osem škofov. Vse tri slovenske škofije so sv. očetu poklonile darove. Pozdravil ga je metropolit, ljubljanski nadkof dr. Franc Rode. Janez Pavel II. se je spomnil obeh obiskov v Sloveniji, vernike pa je povabil k večji samozavesti tudi pri javnem udejstvovanju, ki naj bo enako pravno.

PREŠEREN NA DUNAJU

Na Inštitutu za slavistiko dunajske univerze so na pobudo predstavnika slovenskega zunanjega ministrstva Ivana Martelanca iz Ljubljane, ki ima bogate izkušnje s takimi pobudami, odkrili bronasti relief pesnika Franceta Prešerna. Gre za delo Mirsada Begića. Slavnostni govornik na slovesnosti, ki se je udeležil tudi zunanji minister Lojze Peterle, je bil prof. Matjaž Kmecl.

YENI

V Trstu je v angleščini izšla nova, 13. številka glasila Mladine evropskih narodnih skupnosti (MENS, bolj znan po angleški kratici YEN) YENI. Ureja ga član glavnega odbora Matej Susič iz Trsta. Med drugim prinaša daljše poročilo o avgustovskem obisku mladih Zahodnih Frizijcev pri Slovencih v Italiji, ki pri organizaciji sodelujejo preko Mladinske sekcije Slovenske skupnosti in Mladih v odkrivanju skupnih poti.

80-LETNICA TEOLOŠKE FAKULTETE

Ob 80-letnici Teološke fakultete v Ljubljani sta izšla zgodovinski zbornik ob jubileju in zbirka razprav profesorjev filozofije in osnovnega bogoslovja na fakulteti z naslovom Kaj mi pomeni religija za človeka.

KIP RUDOLFA CVETKA

V Senožecah so ob 120-letnici rojstva odkrili doprsni kip sabljaču Rudolfu Cvetku, ki je bil prvi Slovenec, ki je na olimpijskih igrah osvojil odličje, in sicer srebro, ko je nastopil v avstrijskem moštvu leta 1912 v Stockholmu. Kip je oblikoval Anton Herman. Poleg kulturne slovesnosti ob odkritju 14. oktobra so se zvrstili strokovni simpozij o Cvetku, razstava in druge pobude.

RAZSTAVA MIRA ZUPANČIČA

V Galeriji Krka v Ljubljani so 6. septembra odprli večjo razstavo večinoma najnovejših olj in akvarelov velikega formata ameriškega Slovenca Mira Zupančiča iz New Yorka. 63-letni slikar in ilustrator, rojen v Rimskih Toplicah, je odšel leta 1957 v Avstrijo, 1963 pa v ZDA. Znano je njegovo veliko okno iz barvanega stekla v slovenski cerkvi sv. Cirila v New Yorku.

JUBILEJ

NOVEGA MATAJURJA

V Benečiji so se 20. oktobra spomnili 50-letnice nastanka beneškega petnajstdnevnikarja Matajur, ki ga je urejal Voimir Tedoldi do leta 1973, ko so ga zaradi sporov na levici ustavili in leta 1974 obnovili kot Novi Matajur pod vodstvom starega sodelavca Izidorja Predana. Zanjnih 15 let vodi ta list, tokrat kot tednik, Jole Namor.

V Špetru so odprli razstavo fotografij, ki jih je v letih 1948-52 v Benečiji posnel Mario Magajna, v gledališču Ristori v Čedadu pa je bila nato širša prireditev s kulturnim programom, govorom odgovorne urednice Jole Namor in pozdravi predstavnika Zadruga Novi Matajur Obita, podpredsednika deželne sveta Budina in čedajskega župana Vuge.

SREBRO ZA VESELO POMLAD

Na 2. mednarodnem pevskem festivalu, ki je bil od 11. do 15. oktobra v Gradežu, je v kategoriji do 19. leta Dekliška mladinska pevska skupina Vesela pomlad z Opčin, ki jo vodi Franc Pohajač, dosegla srebrno priznanje.

ATTEMPOVE VIZITACIJE

V Gorici so 19. oktobra predstavili četrto knjigo vizitacijskih zapiskov prvega goriškega nadškofa Karla Mihaela Attemsa. Velikopotezni slovensko-italijansko-avstrijski načrt prinaša tokrat zapiske o vizitacijah v goriškem, tolminskem in devinskem arhidiaconatu v letih 1762-73. Knjigo sta uredila cerkvena zgodovinarja prof. Luigi Tavano in prof. Franc Kralj, izdal pa Inštitut za družbeno in versko zgodovino iz Gorice. Na predstavitvi je o delu spregovorila tudi prof. Lojzka Bratuž.

LOG IN VISCO

Goriško čezmejno združenje Concordia et Pax je 21. oktobra pripravilo italijansko-slovensko molitveno in spravno srečanje pri spomeniku žrtvam revolucijskega nasilja v Logu pri Vipavi, nato pa v bivšem italijanskem taborišču v Viscu. Molitve sta vodila koprski škof Pirih in goriški generalni vikar Cabas. Predsednik italijanske poslanske zbornice Violante je na udeležence naslovil posebno spomenico.

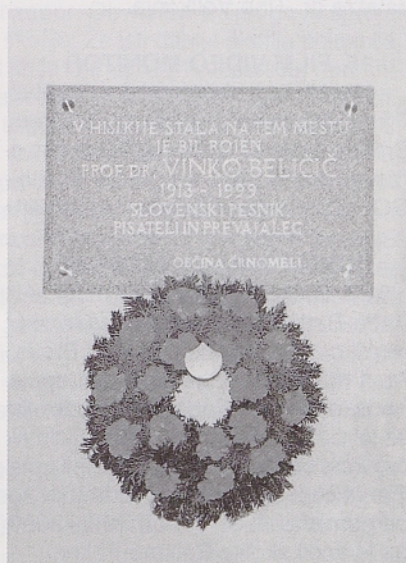

Ob prvi obletnici smrti pesnika Vinka Beličiča

Ob prvi obletnici smrti pisatelja in pesnika Vinka Beličiča je Mladika izdala njegovo postumno knjigo dnevnških zapisov z naslovom *Prelistavanje polstoletja*. Knjigo je v Finžgarjevem domu na Opčinah na obletni dan 27. septembra predstavil Saša Martelanc. Na večeru sta nastopila še Dekliška pevska skupina Vesela pomlad in igralec Ivan Buzečan, ki je iz nove knjige prebral nekaj odlomkov.

Nekaj dni zatem pa so v Črnomlju Beličiču odkrili spominsko ploščo na hiši, ki stoji na kraju, kjer je stala pesnikova rojstna hiša. Ploščo je odkril črnomaljski župan Andrej Fabjan. Pred odkritjem plošče pa je bila v župnijski cerkvi sv. maša, v novem pastoralnem središču pa akademija, posvečena Vinku Beličiču, pri kateri so sodelovali mešani pevski zbor, recitatorji in govorniki.

Saša Martelanc in pogled v dvorano Finžgarjevega doma (levo); akademija v pastoralnem centru in spominska plošča prof. V. Beličiču v Črnomlju (spodaj).

HERBERSTEINOV KIP

V Ruskem državnem arhivu v Moskvi so 18. oktobra odprli razstavo Moskovski zapiski 450 let od izida. Posvečena je vojščaku, državniku in diplomatu Žigi Herbersteinu, ki se je rodil v plemiški družini v Vipavi leta 1486 in je umrl leta 1566 na Dunaju, in njegovi knjigi o Rusiji. Znameniti osebnosti je Društvo dr. France Prešeren v Moskvi posvetilo slovensko-rusko monografijo Anne Horoškevič, Andreja Lenarčiča in Jožka Šavlija. Predstavili so jo 31. oktobra, ko so tudi odkrili Herbersteinov doprni kip, delo Grigorija Potočkega, v atriju Vse ruske državne knjižnice tujih književnosti.

50-LETNICA SLOVENSKE DRŽAVE

List Slovenska država iz Toronta je 5.-7. številko (maj-julij 2000) posvetil svojemu zlatemu jubileju. Uvodnik je napisal Mate Roesmann. Posebna priloga je posvečena dr. Lambertu Ehrlichu ob obnovitvi njegovega groba v Ljubljani.

V listu je tudi poročilo o slovenski novi maši v župniji Brezmadežne v Torontu. Dne 2. julija jo je daroval 37-letni Janez Likozar, ki je tam odraščal, posvečen pa je bil 10. junija v Ottawi.

TEHARJE 2000

Na Teharjah je bila 1. oktobra slovesnost v spomin na povojne žrtve komunizma. Maševal je mariborski škof dr. Franc Kramberger, med spominskim programom, ki je sledil, pa je govoril predsednik Nove slovenske zaveze dr. Tine Velikonja.

15. FILM VIDEO MONITOR

Na 15. izvedbi goriške prireditve Film video monitor je Nagrado Darka Bratine prejel Srdjan Vuletić za film o razdejani Bosni, nagrado Video-GONG pa je prejel Johannes Gerhart.

NOVI VIDEMSKI NADŠKOF

Po upokojitvi nadškofa msgr. Alfreda Battistija bo kot novi videmski nadškof nastopil msgr. Pietro Brollo. Po 116 letih bo tako vodil videmsko nadškofijo spet Furlan. Msgr. Brollo se je rodil 1. decembra 1933 v Tolmeču. Posvečen je bil leta 1957 v Rimu, kjer je tudi doktoriral. V Vidmu je že bil pomožni škof, v letih 1996-2000 pa je vodil škofijo Belluno-Feltre.

ZBORNİK MILICE KACIN WOHzNz

Ob 70-letnici ugledne zgodovinarke, najboljše poznavalke primorske zgodovine prve polovice 20. stoletja dr. Milice Kacin Wohinz ji je Inštitut za novejšo zgodovino v Ljubljani, pri katerem je bila veskozi zaposlena, posvetil prvo letošnjo številko revije Prispevki za novejšo zgodovino. Dobila naslov Zbornik Milice Kacin Wohinz. Na 367 straneh so razprave 26 avtorjev, posvečene skoraj izključno primorski zgodovini. Sodelavci revije v čast jubilarntki so tudi italijanski zgodovinarji, iz zamejstva pa Gorazd Bajc, Milan Pahor, Jože Pirjevec, Marta Verginella in Sandi Volk.

Predstavitev revije je bila 18. oktobra v Ljubljani. Spregovorili so zgodovinarji Branko Marušič, Stane Granda, Zdenko Čepič in jubilarntka.

MIKUŽEV ZBORNİK

Kot 4. zvezek znanstvene zbirke Oddelka za zgodovino Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani Historia je pred časom (z letnico 1999) izšel Mikužev zbornik. Ob 90-letnici rojstva zgodovinarja Metoda Mikuža (1909-1982), ki je po medvojnih odločitvah in opustitvi duhovniške službe postavil temelje preučevanju novejših in najnovejših zgodovine na ljubljanski univerzi, so Zdenko Čepič, Dušan Nečak in Miroslav Stiplovšek uredili 430 strani debelo knjigo s 33 zgodovinskimi razpravami in drugimi prispevki. Tako sta objavljena tudi govor Boža Repeta 26. septembra 1999 ob odkritju spominske plošče na Žukovem nad Ortnekom, kjer si je Mikuž postavil dom, in pa Mikuževa bibliografija, ki jo je sestavila Nataša Stergar.

Gre za razprave in članke o različnih vprašanih sodobne slovenske zgodovine, o zgodovinski podobi Ribnice in okolice ter o zgodovinarjevem življenju in delu.

UMRL INŽ. MATIČIČ

V San Justu (Buenos Aires) je 3. oktobra umrl javni delavec, bivši domobranski častnik inž. Anton (Savo) Matičič. Rodil se je 22. decembra 1910 v Slivcah pri Rakeku. V Argentini je v letih 1963-64 izdajal takratni kratkotrajni Vestnik borcev, kasneje pa je postal predsednik konzorcija, ki izdaja glasilo Združenih slovenskih protikomunistov Tabor.

MATI ALI MAČEHA

Izseljensko društvo Slovenija v svetu je v posebni izdaji svojega glasila objavilo gradivo in fotografsko dokumentacijo s VII. Tabora Slovencev po svetu, ki je bil 17. junija v Ljubljani pod naslovom Republika Slovenija - mati ali mačeha izseljencem. Referati obravnavajo odnos povojnih oblasti do izseljencev, vsebino šolskih knjig glede izseljencev, vlogo izseljenskih duhovnikov, osebna izkustva in razmišljanja.

O PROF. BELIČIČU V MEDDOBJU

Številka 3-4 letnika 2000 revije Slovenske kulturne akcije iz Argentine Meddobje, ki jo urejajo glavni urednik Marijan Eiletz, Vinko Rode, Milena Ahčin in Lev Detela, ob ostalem zanimivem gradivu prinaša prvi del korespondence, ki jo je s prof. Alojzijem Geržiničem v Argentini iz Trsta vzdrževal rajni pesnik in pisatelj prof. Vinko Beličič. Tokrat so objavljena Beličičeva pisma za čas 1950-59, ki poleg osebnih in prijateljskih zadev obravnavajo veliko zamejskih kulturnih vprašanj.

Izšla je tudi št. 3-4 (julij-december 2000) Glasa Slovenske kulturne akcije, ki ga tudi ureja arh. Marijan Eiletz in ki med drugim objavlja spominske utrinke Marka Martelanca iz Brazilije. Njegove starše so po vojni ugrabili v Trstu in ubili.

UMRL DRAGO ULAGA

V Ljubljani je 9. oktobra umrl nekdanji orlovski orodni telovadec, prvi slovenski diplomant Visoke šole za telesno kulturo v Berlinu, upokojeni profesor in dekan Fakultete za telesno kulturo v Ljubljani, plodni publicist in vzgojitelj Drago Ulaga. Rodil se je 22. oktobra 1906 v Globokem pri Rimskih Toplicah, končal učiteljsiše v Mariboru, nato pa nadaljeval športno pot. Že pred vojno je bil radijski športni reporter, dopisnik in publicist. Samo za Delo je v zadnjih desetletjih napisal 1700 poljudnih člankov, katerih izbor je leta 1996 izdala celjska Mohorjeva v knjigi z naslovom Šport, ti si kakor zdravje. To pa je bila le zadnja iz niza njegovih knjig. Leta 1966 je Ulaga prejel Bloudkovo nagrado, ob ostalih priznanjih pa je bil tudi nagrajenec Mednarodnega olimpijskega komiteja.

Alojz Rebula: Jakob Ukmar, apostol sožitja

Pri založbi Mladika v Trstu je izšla knjiga Alojza Rebule: **Jakob Ukmar, apostol sožitja**. Knjiga je nastala na pobudo italijanskega kulturnega delavca Guida Botterija, ki je zasnoval zbirko **Kultura spomina**, ki naj bi prikazala like glavnih osebnosti iz javnega življenja Furlanije-Juljske krajine. Med tridesetimi izbranimi je pridržal dve mesti za predstavnika slovenske narodne skupnosti. To sta bila Srečko Kosovel in Jakob Ukmar. Prvega je prevzel Boris Pahor, drugega si je izbral Alojz Rebula.

Rebula je napisal knjigo v italijanščini, v slovenščino so jo prevedli: Anton Štrubelj (str. 7-19), Marija Kacin (str. 19-37) in Silva Resinovič Valenčič (str. 37-129). Ves prevod je pregledala in popravila prof. Zora Tavčar.

Prevod je najprej izhajal v openskem župnijskem listu **Zvon**, v knjigi pa pri Mladiki. Uvod v knjigo je Rebula začel z nekoliko nenavadnimi besedami: "Ko se je neki Tržačan hotel spovedati pri slavnem stigmatizirancu patru Piju iz Pietralcine, je slednji vzkliknil: Ali nimate v Trstu Ukmarja?"

Jakob Ukmar se je rodil na Opčinah pri Trstu 13. julija 1878 v železniški čuvajnici, kjer je bil oče čuvaj. Gimnazijo je obiskoval v Trstu na trgu Lipsia, pozneje Hortis. Gimnazija je bila klasična in dijaki so bili Italijani, Nemci, Slovenci in Hrvatje. Slovencev je bila ena tretjina. Ukmar je hodil z Opčin peš, dvakrat na dan, pomešan med mlekaricami in branjevkami. Bil je tako točen, da so se ženske po njem ravnale. V šoli je spoznal dva odlična sošolca, ki sta mu bila skoraj edina prijatelja do konca življenja; prvi je bil bodoči beograjski nadškof Josip Ujčić, drugi izredni slovenski duhovnik Ivan Tul. Trojico so tedaj imenovali "tria lumina" ali "tri brihtne glave".

Že kot študent se je izredno izkazal v humanističnih vedah, kot so slovenščina, italijanščina, nemščina, Vergilova latinščina, v kateri je napisal toliko spomenic. Spособen je bil pisati v grščini, hebrejščini, arabščini in sirščini. V gimnaziji je imel odlične profesorje, ki so prihajali iz vse obširne države. Tako ga je učil Ludvig Karl Möser, priznani strokovnjak za kraško jamarstvo, Janez Jesenko, avtor zgodovinskih in zemljepisnih knjig, Karel Glaser, avtor obsežne zgodovine slovenske literature in filološko-strokovnjak za indoevropsčino.

Po maturi 1898 je odšel Ukmar v goriško semenišče, ki je bilo po zgradbi in upravi starinsko, študentje in profesorji pa so prihajali iz štirih škofij. Najbolj znana sta bila Faidutti, profesor bibličnih znanosti, in Anton Mahnič, profesor dogmatike in pozneje škof na Krku. Semeniško ozračje se je bolj kot Rimu prilagajalo dunajskemu habsburškemu kolegiju Auguštineju in innsbruškemu jezuitskemu zavodu Canisianumu. V njem so vladale pravovernost, askeza in zvestoba Petrovemu sedežu, katerega je leta 1903 zasedel Pij X. Pojavljale so se že sveže ideje in pobude, ki jih je v katoliški svet vnesla enciklika Leona XIII. **Rerum Novarum**.

Ukmar je opravil prvi poskus pastoralnega dela v Bazovici, kjer je prvi teden avgusta 1902 nadomeščal župnika. Potem so ga poslali za štiri leta v Rojan in nato v

Ricmanje. Tukaj ni mogel pridobiti ljudi, k maši ob nedeljah je prihajal en vernik ali dva, ljudi je poročal in pokopaval župan. Tako so potekla štiri leta. Sodeloval je pri časopisu **Zarja** in sprejel uredništvo **Družinskega prijetelja**, ki je izhajal dvakrat na mesec. Nakopal si je toliko dela, da je zbolel.

Aprila 1915 so Ukmarja zaprli in obsodili, češ da je žalil cesarja. Zaprt je bil pet tednov na ljubljanskem gradu, potem se je vrnil na Opčine, vendar ni nastopil službe, ampak se je vpisal na univerzo in napisal doktorsko disertacijo **Teološko upanje po interpretaciji sv. Tomaža Akvinskega**. Zagovarjal jo je 24. maja 1917.

Po vrnitvi v Trst je v šolskem letu 1918/19 Ukmar trikrat na teden predaval bogoslovcem v svojem stanovanju, ki je bilo od 1919 v škofijski vili v Škednju, kjer je stanoval do smrti. Ukmar je bil rektor, predavatelj, oficial cerkvenega sodišča v Benetkah in še kaj.

Raznarodovanje slovenskega ljudstva se je nadaljevalo. Še preden so bile nove pokrajine priključene Italiji, je bilo izgnanih ali deportiranih 150 članov slovenske svetne duhovščine in 77 članov redovnikov; najbolj je bila prizadeta tržaška škofija: 77 duhovnikov je zgubilo službo, v goriški škofiji 26 duhovnikov, poreško-puljska 8, krška 25, službo sta izgubila škof msgr. Karlin in krški škof msgr. Mahnič.

Avgusta 1947 je škof Anton Santin poslal Ukmarja birmat v Istro. Če bi bili ljudem povedali, da je bil Ukmar imenovan za apostolskega administratorja ali upravitelja v Pazinu v tistem delu tržaško-kopske škofije v con B, ki je bila tedaj pod jugoslovansko vojaško upravo, bi najbrž ne bilo prišlo do neredov. Nemiri so se začeli že v Buzetu, zaključili pa v Lanišću, kjer so zvečer vdrli v župnišče morilci, ubili župnika Bulešiča, Ukmarja pa tako udarili v zatilje, da je več ur ležal v nezavesti, potem pa so ga odpeljali najprej z rdečim križem v Pazin in še isto noč na Reko. Tu so ga postavili pred sodišče in ga obsodili na enomesečni zapor. Ob vrnitvi v Trst ga ni sprejel noben predstavnik škofije. Že isti dan je škofija pojasnila, da so vse izjave, ki jih je Ukmar dal na sodišču, neresnične, oziroma sad zmedenih možganov. Tako so odločili, ne da bi bili msgr. Ukmarja kaj vprašali. Isto nedeljo, 5. oktobra, so morali vsi tržaški italijanski in slovenski duhovniki s prižnice prebrati, da so bile vse obtožbe proti škofu pred sodiščem gole izmišljotine.

Ukmar se je 9. novembra vrnil na prižnico v Škednju. Za Božič sta si škof in Ukmar izmenjala voščila in se nekoliko zbližala, toda že naslednje leto je prišlo med njima do nasprotja zaradi katoliškega lista **Teden**. Sodeloval je pri poimenovanju Marijine cerkve na Vejni, pri tržaški sinodi in še drugod, škof pa mu je preskrbel vatiškanski naslov apostolski protonotar, ker ga je kljub sporom cenil.

Rebulova knjiga o Ukmarju je odlično znanstveno delo, ki prikazuje tega moža od vseh strani, poglobljeno in človeško prepričljivo. Bil je mož, ki je delal samo za vero in svoje rojake.

Andrej Capuder: Pariški dnevnik

Pri Družini v Ljubljani je izšla pred kratkim knjiga **Pariški dnevnik** s podnaslovom *Zapiski slovenskega veleposlanika v Franciji 1993-1997*. Napisal jo je Andrej Capuder, ki se je rodil leta 1942 v Ljubljani, kjer je dovršil Klasično gimnazijo in romanske jezike na univerzi. Doktoriral je 1980 s tezo o francoskem nadrealizmu. Službo je nastopil kot profesor na srednji šoli in jo nadaljeval na Filozofski fakulteti, kjer je kmalu postal redni profesor. Od 1976 je s članki in z javnimi nastopi pomagal polagati temelje slovenske demokracije. Leta 1990 je bil na prvih demokratičnih volitvah izvoljen v parlament kot poslanec Demosa. Bil je minister za kulturo v prvi vladi samostojne Slovenije od 1990 do 1992, nato pa slovenski veleposlanik v Franciji od septembra 1993 do konca avgusta 1997, torej skoraj štiri leta. Ves čas v Franciji si je sproti pisal v dnevnik svoje obveznosti in srečanja in z njimi napolnil štiri agende. Tej dokumentarni hrbtnici je pisateljsko pero dodalo še literarni okvir, ki ga je začel graditi takoj po vrnitvi iz Pariza. Za to delo je imel že izkušnjo, saj je 10 let prevajal Dantejevo **Božansko komedijo**, ki je izšla v Ljubljani leta 1972 in doživela ponatis. Zanj je dobil Sovretovo nagrado Društva slovenskih prevajalcev. Med prevodi iz italijanščine je treba omeniti še Petrarcoe sonete, iz francoščine pa Baudelairove pesmi, dalje iz španščine in portugalščine. Njegov prozni prvenec je kratki roman **Bič in vrtavka** (1975), ponatis 1992, preveden v nemščino in esperanto. Sledil mu je roman **Mali cvet** (1977) ter obsežna Slovenska saga v dveh delih **Rapsodija 20** in **Iskanje družega** (1982 in 1991). Zbirka črtic **Deklici** (1996), podobe minulega časa iz življenja odraščajočih otrok. Zadnje delo je **Pariški dnevnik**, 1999, 313 strani.

Pariški dnevnik je veren prikaz začasnih težav, ki jih je moral Capuder premagati, da je postavil na noge veleposlaništvo. Najprej si z ženo poišče urad in stanovanje, nato oboje opremita s pohištvo, ki ga dobita tu-

di iz Ljubljane. Prvotni trije ljudje na veleposlaništvu se počasi pomnožijo in urad začne redno delovati.

Obiskuje tuje veleposlanike in povsod ga lepo sprejemajo in ga sprašujejo o Sloveniji, ki je večina sploh ne pozna, saj je pač nova država. Počasi se vpelje v delo in širi med Francozi zanimanje za Slovenijo. Zbira pa tudi Slovence, ki jih je v Parizu več, kot si je mogel misliti, a tudi zunaj Pariza jih je veliko.

Prijateljske vezi je navezal zlasti z balkanskimi in slovanskimi državami. Vsi njihovi poslaniki so bili visoko izobraženi moške in s Capudrom zelo prijazni. Ameriška poslanica, "zneminita dama, ki je pokopala že tri moške in se zdaj z otroki pravda za premoženje (ubožica bo morala prodati nekaj svojih impresionistov in Picassojev), me sprejme z najbolj očarljivim nasmehom, ob katerem mi je greh pomisliti na njena sedemdeseta leta. Nasprotno, toliko da se ne zaljubim vanjo, kar ji očitno ni nevšeč."

Srečno je preteklo prvo leto veleposlaništva v Franciji in počitnice je preživel doma v Sloveniji. Dobro se je vživel v Parizu, vodilni Francozi so spoznali Slovenijo, ki jo je Capuder zelo dobro predstavljal in razlagal ob vsaki priliki. Dne 8. januarja 1976 je umrl predsednik francoske republike François Mitterrand, ki je 14 let vladal Franciji in jo politično uredil in napravil bogato. Capuder je živo sodeloval v dogodkih okrog smrti in pogreba. O tem je zapisal: "A Mitterrand je v tistih letih vzpona... spoznal nekaj, kar je ostalo prikrito očem tako imenovanih poštenih in dobromislečih. Da sta v življenju, zlasti v svetu politike, dva časa. Čas spominjanja in čas pozabe. Ta dva se zlasti tedaj, kadar se kaže potreba nove dobe, med seboj neusmiljeno izključujeta... In Mitterrand je Franciji znal streči. Štirinajst let njegove socialistične vladavine je to deželo naredilo bogato, a khrati tudi brezmejno sebično. Podobno mojstru, kajpak, ki si ni odrekel ničesar, predvsem pa ni marala delati nič takega, kar bi spominjalo na bolečo preteklost. Ta mik sedanjosti, to uživanje trenutka, ta omama francoske **grandeur**, predvsem pa ta vloga velikega sodobnika, neprekosljivega ma-

ga, v katerega so celo najbolj trezni Francozi strmeli kot začarane miške v ples divje kače."

Maja 1995 gre Capuder z ženo v Buenos Aires v Argentini, kjer ima dve predavanji. Zbere se vsa slovenska smetana iz Argentine, se pogovarjajo in razpravljajo o medvojnih dogodkih, o znancih in o odpusčanju, ki mora biti osebno. Srečata vse najuglednejše Slovence, ki ju gostijo in vodijo okrog. Z obiskom sta zelo zadovoljna in tudi gostitelji so ju veseli.

Dne 31. avgusta 1997 se odpeljejo z ogromnim tovornjakom, ki so jim ga poslali iz Ljubljane, da so nanj zložili vse svoje imetje, proti domu. Med potjo slišijo po radiu, da se je ponoči ubila v Parizu angleška princesa Diana: "Zabila se je z avtom na obrežjih Seine, pod mostom Alma, kjer sem se štiri leta prevahal tako rekoč vsak dan."

Capudrov Pariški dnevnik je odlično delo, napisan z veliko umetniško silo in srčno prizadetostjo. Pisatelj se je vživel v Francijo, v njene razmere in ljudi. Že prej je deloma poznal deželo in njeno kulturo, ker je študiral romanistiko, torej tudi francosko literaturo in kulturo. Kot veleposlanik jo je prevozil in prehodil po dolgem in počez, se srečal z vrsto kulturnih delavcev in tudi prevajal iz francoščine. Zato je podoba, ki jo je podal o Franciji, prepričljiva, nazorna in življenjsko utemeljena. Ustvaril je celo vrsto živih ljudi, ki nas prepričajo in pritegnejo. Njegova podoba Francozov je mnogovrstna in bogata, saj sega od revežev na pariških ulicah do ministrov in predsednika republike Mitterranda. O vseh govori odkrito, človeško prepričljivo, predvsem pa so vsi zajeti iz resničnega življenja. Živi so seveda tudi nastopajoči Slovenci, o katerih si upa povedati tudi kako kritiko ali človeško posebnost. Predsednika republike npr. imenuje "mali mož", seveda brez hudobije ali kritike.

Martin Jevnikar

Janez Pavel II.: Pismo starejšim

Na koncu **Pisma starejšim** Janeza Pavla II. je zapisan datum 1. oktobra 1999: torej dan ob izteku tisočletja

in obenem mednarodnega leta starejših. Ta časovni termin je prišel papežu prav, da bolj kot poglavar Katoliške Cerkve spregovori kot človek, saj takoj v začetku pravi: "Ker sem tudi sam že prileten, sem začutil željo, da bi se pogovoril z vami."

Nisem sledil odmevom na ta dokument v javnih občilih, zato ne vem, v kolikšni meri so zaznala razdaljo, ki se razteza med tradicionalno papeško majestetičnostjo, ki se je tudi izražala v ustreznem majestetičnem pluralu, in med to tako ponižno in tako človeško ednino. Papež, rimski škof in patriarh Zahoda, naslednik apostola Petra, se tukaj predstavlja kot prileten med priletnimi, ki jih tudi bratsko nagovarja "Moji priletni bratje in sestre!"

Ta človeška poteza je prvo, kar prevzame bralca tega kratkega, a svetlega in plemenitega pisma. Piše ga človek, ki je pred kakim desetletjem v mladostnem zaletu skakal v plavalni bazen in letal na smučeh, danes pa s težavo stopica, trudno sklonjen in oprt na palico. Zato je tem večje pričakovanje, kako bo izzvenelo to sporočilo nekoč čilega in zdravega, danes pa skoraj onemoglega človeka.

A vtis, ki ga odnese bralec, je nedvoumen: to je rojen optimist. To se pravi človek, ki mu je smisel življenja samoumeven, kakor mu je samoumevno veselje do življenja. Pravzaprav mu je to veselje, kot pravi "temeljni Božji dar". Sam iskreno prizna, da še zmerom rad živi.

Tudi njegov pogled na eksistenco ni tragičen. Jemlje jo kot danost, vključen v dobrotljivi Božji načrt, ki se mu mora človek hvaležno podrediti.

Niti zgodovina 20. stoletja s svojimi strahotami mu ne daje kakega katastrofičnega vtisa. Novo tisočletje pa mu vstaja v upalpolni zariji. Prikazuje se mu mnogo dobrih znamenj: okrepjena zavest splošnih človeških pravic, povečan čut za pravico narodov, razširjena zavest o vrednosti demokracije in svobodnega trga, težnja verstev po navezavi dialoga, poraslo priznanje o dostojanstvu ženske, nova ekološka zavest.

V skladu s tem njegovim vedrim pogledom je tudi njegovo vrednotenje starosti. Ta mu je kljub telesnemu upadanju prednostno obdobje tiste modrosti, ki je na splošno sad izku-

šnje, kajti, kot pravi Corneille, "čas je velik učitelj".

Po teh uvodnih mislih papež izpostavi nekatere like starostnikov v Svetem pismu tako Stare (Abrahama, Mojzesa, Eleazarja) kot Nove zaveze (Elizabeto in Zaharijo, Simeona in Ano, Nikodema in Petra). Nato podčrta dostojanstvo starostnika, pri čemer navaja Ovidijev verz: "Spoštovanje za sivo glavo je bilo nekoč veliko". Če na eni strani dopušča tako imenovano "terapevtsko trmo", na drugi strani odklanja evtanazijo. Papež seveda teh svojih stališč ne izvaja iz nekega aseptičnega humanizma, ampak iz zornega kota, ki ima za obzorje večnost. Starost mu je, kot pravi, zorenje človeškega bitja na poti v večnost. Zato je razumljivo, da je njegova misel na smrt brez vsake "moderne" tesnobe, čeprav prizna, da je upiranje živga bitja smrti naravno. Ta njegova vdanost zadobi na koncu tega dokumenta prav monumentalno veličino, ko zapiše: "Kljub omejitvam, ki jih prinašajo leta, ohranjam v sebi veselje do življenja. Zahvaljujem se Gospodu. Lepo je, če se človek lahko razdaja do konca v korist Božjega kraljestva. Hkrati pa čutim velik mir, ko pomislim na trenutek, ko me bo Gospod poklical: iz življenja v življenje!"

Ta pomirljiva papeževa vizija človeškega konca se lepo družijo z najlepšimi uvidi antičnega humanizma, saj v dokumentu večkrat navaja tudi velike poganke duhove, kakor na primer Cicerona. Od modernejših avtorjev pa poleg že omenjenega Corneilla navaja še svojega rojaka, poljskega pesnika Norwida, ki ga imenuje "meni dragi pesnik".

Skratka, tudi v tem dokumentu se nadaljuje tisto plemenito humanistično sporočilo, ki ga je polna nedavna enciklika **Ratio et fides**, o odnosu med razumom in vero. V tem dokumentu, namenjenem starostnikom, je papeževa pritrditev življenju še dobrodošlejša v času, ki bolj kot smislu življenja prisluškuje njegovemu absurdu.

Pismo starejšim je izšlo kot 84. zvezek zbirke "Cerkveni dokumenti", ki jih izdaja DRUŽINA, ureja pa Rafko Valenčič, ki je dokumentu tudi napisal uvodno besedo.

Besedilo je prevedel Rafko Vodeb.

A.R.

Jakob Renko: Normalni genij, Gorica, samozaložba 2000 - 47 str.

Med prve leposlovne izdaje v letu 2000 sodi tanjša knjižica črtic **Normalni genij**: njen avtor je Jakob Renko, Tržačan, pesnik in pisatelj. Renko se v zamejskem okolju pogosto pojavlja s svojimi spisi v raznih kulturnih revijah oziroma tudi v radijski obliki. Doslej je izdal šest knjig, v glavnem v samozaložbi: to velja tudi za zbirko črtic **Normalni genij**, ki so jo lani predvajali po valovih Radia Trst A.

Zbirko sestavlja dvanajst krajših besedil, ki so pisana v prvi osebi. Težko je govoriti o značilnostih posameznih črtic, saj je Renkov slog marsikdaj hermetičen in bralec s težavo dojame smisel sporočila. Renkov način pripovedovanja se namreč zgleduje pri neposrednem podajanju misli in asociacij, ki jih literarna teorija pozna pod vzdevkom "tok zavesti"; vendar pa pri Renku vsaka ugotovitev ostane na čisto osebnih ravni, to se pravi, da je popolnoma dojemljiva avtorju samemu, ne pa bralec, saj slednjemu vzrok za marsikateri miselni premik ostane nejasen. Morda pa je tudi slogovna zahtevnost v resnici odsev zapletenega vrtinca misli, čustev in vtisov, v katerem se je znašel subjekt črtic: Renko namreč postavlja v ospredje zrelega človeka, ki opravlja obračun dotedanjega življenja; z njim ne more biti zadovoljen, ker se mu zdi, da še ni dojel pravega smisla bivanja oziroma, da je doslej samo živel. Izhod iz krize išče v filozofiji in v poskusu, da bi zgradil lastni filozofski sistem (kot v črticah **Normalni genij**, **Stalna psihoanaliza** in **Noj ali kako roditi samega sebe**); dalje ga išče v ljubezenskem odnosu z žensko in končno v želji, da bi uresničil otroške sanje - to pa bi ga lahko usodno oddaljilo od prave sreče in pravega razmerja z ljubljeno osebo (kot v črtici **Morje in raketa ljubezen**).

Lahko bi rekli, da opisujejo Renkove črtice neke vrste dozorevanje, ki se odvija v navzven že zreli osebi, ki samo sebe postavi pod drobnogled in se morda šele takrat reši vtisa življenja ter mukoma sprejme življenje v vsej polnosti. Vprašanje končnega uspeha pa ostaja odprto.

Črtice dopolnjujejo trije pesniški sestavki, ki so po snovi blizu proznim sestavkom. Renkove črtice so tako vsebinsko kot oblikovno zahtevno branje.

Neva Zaghet

Thomas Stearns Eliot, Krščanstvo in kultura, Ljubljana, Družina, 1999 - 216 str.

Lansko leto je ljubljanska založba Družina pod naslovom **Krščanstvo in kultura** izdala zbirko esejev o krščanstvu in sodobni družbi: njihov avtor je angleški pesnik in esejist Thomas Stearns Eliot, ki je izoblikoval eseje na podlagi predavanj, ki jih je imel leta 1939 v Cambridgeu.

V ospredju je razmišljanje o vrednotah, ki oblikujejo sodobno družbo in na katerih mora sloneti tudi razmišljanje o gospodarskih in političnih sistemih. Te vrednote je po Eliotovem mnenju izoblikovala kultura. Kaj pa kultura sploh je? V zadnjem eseju Eliot meni, da je treba najprej označiti sam pojem: zanj je **kultura** sestav in medsebojni vpliv načina življenja nekega naroda, njegovih navad in prepričanj ali religij. Te pa naj se ne bi omejevale na eno samo narodno območje: avtor namreč vidi največje bogastvo v izmenjavi kulturnih vplivov, kjer posamezne narodne skupnosti sprejemajo in oddajajo kulturne prvine, kot se to dogaja z drugimi dobrinami v gospodarstvu. In vendar Eliot se ne zadovolji s tem in skuša razumeti, katere skupne značilnosti posameznih narodnostnih kultur opravičujejo rabo izraza **evropska kultura**: avtor vidi to skupno točko v tradiciji krščanstva, ki ni le vplivalo na razvoj evropske kulture, umetnosti in politike, temveč je izoblikovalo tudi globlji miselni sistem evropskega človeka. Kot primer Eliot navaja filozofa Voltaira in Nietzscheja, za katere meni, da sta lahko osnovala svoja filozofska sistema edinole v okviru krščanske kulture. Vendar to ni edina podlaga evropski kulturi, saj je krščanstvo postalo most tudi do judovske, grške in rimske antike: vse to je v temeljih sodobne Evrope, mimo posameznih evropskih jezikov in mimo značilnosti posameznih kultur. Gospodarstvo in politika predstavljata le nadgradnjo,

ki se mora oplajati ob skupni duhovni osnovi. Eliot visoko ceni tudi intelektualno področje, npr. visokošolski študij, vendar je mnenja, da mora izobrazba formirati predvsem duhovno razgledanega človeka, ki se čuti povezanega z ostalimi Evropejci prav zaradi skupnih temeljev, na katerih so zrasle posamezne nacionalne kulture. V trenutku, ko se izobraženec oddalji od tega in se razvije v neke vrste birokrata, vezanega na politični ali ideološki moment države, v kateri živi, pa se postavlja pod vprašaj sam obstoj tiste vzvišene, idealne medčloveške povezanosti, ki bi jo lahko imenovali tudi "Evropa duha".

Eliotovi zaključki nas še posebno prevzamejo, saj je avtor do njih prišel v teku pomladi onega usodnega leta 1939, ko se je v Evropi začelo obdobje zanikanja vsakršne kulture v civilizacijskem pomenu besede. Prisluhnimo zaključku Eliotove zbirke **Krščanstvo in kultura**: *"Moj zadnji apel velja literatom Evrope, ki nosijo še posebno odgovornost za ohranitev in prenašanje naše skupne kulture. Morda smo si po svojih političnih nazorih precej različni: a naša skupna odgovornost je ohranitev naše skupne kulture, neomadeževane od političnih vplivov. (...) Vendarle lahko vsaj poskušamo rešiti del tistih dobrin, katerih skupni skrbniki smo: zapuščino Grčije, Rima in Izraela ter zapuščino Evrope zadnjih dva tisoč let. V svetu, ki je videl tolikšno materialno opustošenje, kakor naš, preti tudi tej duhovni lastnini neposredna nevarnost."*

Skratka, pretresljiv apel, ki ga je kmalu preglasilo barbarstvo in ki so mu le redki znali prisluhniti in ostati zvesti.

Neva Zaghet

Lojze Kovačič: Literatura ali življenje

Lojzeta Kovačiča doslej nikakor nismo videli v izključni vlogi esejista, predavatelja in razumnika, ki bi jemal pod lupo danes aktualna vprašanja. Tokrat pa ga odkrivamo kot zavzetega premišljevalca: zanimajo ga področja psihologije, tehnike, politike, znanosti, še zlasti pa slovenstvo in materinščina, umetnost in bivanjska vprašanja. Z vsem tem torej preseneča njegova najnovejša knjiga, ki je izšla

pri založbi Beletrina - z vsekakor preveč zoževalnim naslovom **Literatura ali življenje**.

Gre za izbor esejev, dnevnikov in zapisov na razne teme, napisanih v zadnjem desetletju. Tako zbrani na enem mestu kažejo pisatelja tudi kot samostojnega in prodornega tehtalca današnjega - predvsem slovenskega - časa in njegovih dilem. Kovačič je tu močno drugačen od toliko drugih, mlajših in starejših današnjih izdajateljev lastnih esejev in člankov, v katerih najdevaš predvsem umovanja, razkazovanje znanja ter vrtenje okrog lastne osi ali stroke, v katerih pisec deluje. Lojze Kovačič pa kot prava poštenjačina črta vsakršno samoljublje in se odreka privatnosti, da bi se dokopal čim bliže jedru problema in resnici, tudi če je kdaj zanj boleča. Seveda tudi kot esejist ohranja pisateljski zamah, kar daje tekstom posebno draž. Kljub temu ti eseji nočejo biti literatura, saj pisatelj jemlje svojo tokratno nalogo zares. V tem nas preseneča z miselnimi uvidi, ki se kdaj izkristalizirajo v pravi aksiom ali izkazujejo neko pradašno modrost.

Če pregledamo vseh pet razdelkov, v katere so zvrščeni njegovi spisi, si lahko teme za branje poljubno izbiramo; denimo **Literatura in jezik**. Ali **Slovenija - metropola**. Ali oba dnevnika: prvi, Pedagoški dnevnik je iz časa njegovega delovanja v Pionirskem domu v Ljubljani in iz obdobja, ko je dolgo vodil literarne delavnice z mladimi. Drugi dnevnik, ki je izhajal v ljubljanskem **Delu**, pa nekateri že poznajo. Toda ne v esejih ne v dnevnikih ne gre za zapiske o nekih zapovrstnih osebnih doživetjih, marveč za prepletanje raznovrstnih tem. Ponajveč gre za spreplet notranjih in zunanjih vtisov, strahov, opisov fizičnega in duševnega trpljenja ali za redka trenutja žlahtno lepih občutij. Ves čas je prisotna zanj tipična večplastnost oziroma spremaševanje plasti. Kljub sproščenemu menjavanju prostora in časa, spominov in sanj dobimo vtis skladnosti in urejenosti. Ti zapisi vsaj v svojem hotenju niso pisani ne v literarnem ne v miselnem, pač pa v srčnem ključu. In prav ta srčni ključ, na katerega opozarja že pisec spremne besede, urednik Mitja Čander, nam na široko odpira vrata v Kovačičev svet in nas potegne vase. Nekatera

mesta skoraj moraš podčrtati, da bi jih bral znova zaradi njihove človeške žlahtnosti in skritih napotkov tega preizkušane človeka.

Marsikomu bo posebej zanimiv zadnji razdelek knjige, kjer pisatelj na vprašanje, katerih deset knjig bi vzel s sabo na samotni otok, utemelji vsako od svojih izbir s kar pretresljivo povezavo teh del s postajami svojega lastnega življenjskega križvega pota. Med knjigami najdemo Sveto pismo in Kafko, Becketta, Čehova in Tolstoj, a najzanimivejši sta zadnji dve: to sta še nenapisani knjigi, ki pa bi si ju želel pisatelj videti natisnjeni in ju brati. Najprej bi bila to primerjalna študija brutalnih situacij v zgodovini človeštva. Nekakšno časovno pismo, kot pravi, človeka iz davnine, da bi ga prejel v poduk človek prihodnosti. Druga knjiga pa bi morala biti izbor slovenske proze od začetkov do danes, nizanje odlomkov in krajših literarnih zapisov, ki bi tvorili nekakšen slovenski roman, sestavljen iz koščkov, kjer bi vsakdo s svojega zornega kota razkril spoznanja, kakršna so bila dana samo njemu. Zanimiva zamišelj, vendar se malce hudobno vprašam: da, dragi pisatelj Lojze, ko bi vsi literati, posebej pa današnji, tako iskreno iskali resnico kot ti! Kaj bi ob tem kriteriju ostalo na rešetih iz sodobne slovenske proze?

Zora Tavčar

Igor Škamperle: Magična renesansa

Kdor sledi našemu kulturnemu dogajanju, bo zlahka soglašal s trditvijo, da ima slovenska tržaška literatura pokazati več pripovedništva in poezije kot esejistike. Zato velja tembolj pozdraviti knjigo našega rojaka, sicer živečega v Ljubljani, Igorja Škamperleta, **Magična renesansa**.

Renesansa je, kot znano, tisto zgodovinsko obdobje, ki povezuje srednji vek in moderno dobo in se časovno razmahne v glavnem v 15. stoletju, njena izvorna domovina pa je Italija (Firenze, Rim, Milan).

Avtor v Predgovoru poudari, da eseji, zbrani v knjigi, nimajo namena, da bi podali pregled umetniško in miselno tako bogatega obdobja, kakršno je renesansa. Ti eseji so bolj poskusni pristopi k različnim strukturnim

pojavi, ki tvorijo vsebino tega znamenitega obdobja in njegove kulture.

Naj jih vsebinsko predstavimo.

Prvi esej z naslovom "HUMANISTI, UČENJAKI" obravnava nastanek predhodnika renesanse, se pravi humanizma, t. j. duhovnega gibanja, ki po poldrugem tisočletju nanovo odkrije antično grško-rimsko kulturo in se začne navdihovati ob njej.

Drugi esej "VITEZI ZGODOVINE" obravnava tri velike osebnosti prve polovice 15. stoletja, se pravi nemškega filozofa Nikolaja Kuzanskega, tržaškega škofa in pozneje papeža Eneja Silvija Piccolominija ter florentskega mogočnika Cosima Medicejskega.

V tretjem eseju "POMLAD DUŠE" stopi pred bralca lik filozofa Marsilia Ficina, enega od tistih genialnih mož, ki so se zbrali na dvoru Lorenza de' Medici v Firencah. Avtor posebej poudarja Ficinovo odkritje hermetičnih spisov, kakor je tudi sicer pozoren na pojav renesančne magije, na kar tudi namiguje naslov knjige "Magična renesansa".

V četrtem eseju "RAJSKI VRTOVI VELIKEGA ARHITEKTA" se avtor loti renesančnega pojmovanja umetnosti, še posebej renesančnega platonizma z njegovim novim pogledom na naravo. Za zgled mu služita posebej arhitektura in slikarstvo s svojima velikima predstavnikoma Leonom Battistom Albertijem ter Pierom della Francesca.

Peti esej nosi naslov "LUCERNA MUNDI - Svetilka sveta" in prikazuje novo kozmološko podobo vesolja, kakršno je oblikoval poljski astronom Nikolaj Kopernik. Poglavje je poudarjeno strokovno in zato zahtevnejše.

Šesti esej "PRAGOZD SIMBOLOV IN POTEPIJSKE KRESNICE" naj bi bralec po avtorjevem nasvetu rajši preskočil, a je dejansko čitljivejši od prejšnjega. Saj bralec z zanimanjem sledi na primer prikazu obuditve hermetičnih, astroloških in magijskih disciplin, kar je analogno vdorom iracionalnega v naš moderno dobo.

Sedmi esej "MICHELANGELO, LEONARDO" je posvečen tema dveh genijev tega časa, v katerih avtor tudi vidi izražena dva različna odnosa do sveta, ki bi ju lahko izrazili z modernima terminoma dionizično in apolonično, čeprav avtor teh Nietzschejevih izrazov ne uporablja.

Toliko, kar zadeva vsebino tega dela. Avtor se mu ni posvetil samo z znanstveno resnobo, ampak tudi z močnim, včasih kar strastnim, umetniškim vživljanjem. Že iz navedenega je mogoče zaslučiti njegovo izredno bogato kulturno informacijo. Stilno pa dikcija teče na dveh malo neskladnih ravneh, recimo na znanstveni in na poljudni. Pravzaprav je znanstvena raven prevladujoča, podprta z bogato in ažurnirano bibliografijo in le tu pa tam zdrkne v poljudno zgovornost in avtobiografske aluzije. Posebno se mi zdi hvalevredno, da se avtor ne giblje v aseptični zgodovinski odmaknjenosti, ampak v svojo intelektualno panoramo vključuje tudi slovenski narodni teritorij, navajajoč renesančne momente v slovenski zgodovini in zadevne odmeve v kulturi.

Žal knjiga ni brez tiskovnih napak, posebno vpadljivih pri latinskih navedkih, kjer so napake tudi slovnične.

Delo je izdala Študentska organizacija na univerzi v Ljubljani kot 10. publikacijo v svoji zbirki CLARITAS, v kateri so doslej poleg Škamperleta izšli tudi trije drugi slovenski avtorji: Igor Senčar, Brane Senegačnik ter emigrantski mislec Milan Komar.

A.R.

..... antenna

35. BORŠNIKOVO SREČANJE

Na Boršnikovem srečanju, ki je bilo od 13. do 29. oktobra v Mariboru, je Boršnikov prstan 2000 prejel 70-letni Sandi Krošl, ki je svojo igralsko kariero opravil v Celju, v ljubljanski Drami in v Novi Gorici. Nagrado za predstavo v celoti je prejelo delo Idiot (po Dostojevskem), ki ga je režiral Mile Korun, izvedla pa Drama SNG Ljubljana.

POSVET O TRUNKU

Ob 130-letnici rojstva koroškega, nato pa izseljenskega duhovnika v ZDA ter publicista Jurija Trunka (1870-1973) so v Ločah na Koroškem 21. oktobra priredili posvet Jurij Trunk in njegova koroška leta. Predvsem o plebiscitnih letih so predavali Avguštin Malle, Pavle Apovnik, Janko Pleterski, Matjaž Klemenčič in Teodor Domej.

Delovanje knjižnice Dušana Černeta v letu 1999

Poročilo o lanskem delovanju knjižnice Dušana Černeta iz Trsta objavljamo šele v novembrski številki Mladike, in to radi tega, ker smo ves naš čas posvetili pripravi Slovenske bibliografije v Veliki Britaniji 1945 - 2000. Delo pri pripravi knjige se je precej zavleklo in julija je bibliografija končno zagledala luč sveta. Delo se je pričelo že pred leti, kar smo opisali v 32. številki Novic Knjižnice Dušana Černeta.

Inventarizacija

Kljub delu pri pripravi bibliografije smo tudi v preteklem letu inventarizirali 450 knjižnih enot. Knjižni fond se je v glavnem povečal z darovi, ki smo jih prejeli iz Velike Britanije in to so bile publikacije, ki so prišle v poštev pri pripravi bibliografije. V britanskih knjigarnah in založbah smo nakupili celo vrsto knjig, ki so prav tako upoštevane v bibliografiji.

Skupno je bilo do konca leta 1999 inventariziranih 9300 knjižnih enot. Inventarizirali smo tudi 52 enot drobnega tiska. Skupno je sedaj inventariziranih 671 enot drobnega tiska.

Katalogizacija

V preteklem letu smo katalogizirali v glavnem knjižno gradivo, ki je prišlo v poštev pri pripravi bibliografije. V glavni knjižni katalog smo vložili 508 knjižnih listkov. V katalog slovenskega zdomskega tiska pa smo vložili 76 knjižnih listkov. Konec leta 1999 je bilo v glavnem katalogu 8237 in v katalogu slovenskega zdomskega tiska 1923 kartotečnih listkov. V signaturni katalog je bilo vpisanih 328 zaporednih knjižnih izdaj.

Stiki

Največjo pozornost pri vzpostavljanju stikov smo v lanskem letu posvetili ljudem, ki živijo in delajo v Veliki Britaniji. Ti so nam velikodušno pomagali pri zbiranju gradiva za izdajo bibliografije. Naj se ob tej priliki zahvalimo nekaterim osebam. Te so: Pavel Borštnik iz Clevelanda, Stanko Cikanek iz Londona, Bill in Nancy Dack iz Ashingtona, pok. Jože Jančar

iz Bristola, Srečko Jereb iz Walesa, Dora Žebot Lavrenčič iz Londona, Keith Miles iz Londona, pok. Dušan Pleničar iz Londona, Liza Pleničar iz Londona, Jožica Rehberger iz Bedforda, pok. Franjo Sekovec iz Londona, Veselko Simonovič iz Londona, Ljubo Sirc iz Glasgowa, Wanda Škof Newby iz Surreya, Jana Valenčič iz Londona, Rajko Vatovec iz Readinga, Filip Vidmar iz Bedforda, s. Agnes Žužek iz Londona.

Navezali smo stike tudi z nekaterimi knjižnicami v Veliki Britaniji in v Sloveniji.

Vezava

Tudi v preteklem letu smo posvetili posebno pozornost vezavi predvsem periodičnega tiska. V vezavo pošiljamo vse kompletne letnike slovenskega zdomskega tiska in periodike, ki izhaja v Trstu in Gorici. V prihodnje bomo morali posvetiti posebno pozornost vezavi slovenskega tiska na Koroškem.

Izposoja

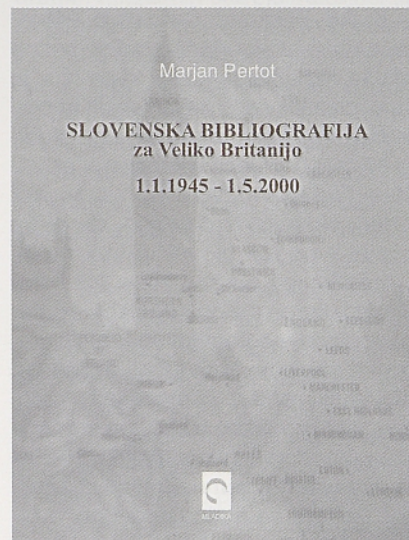
V letu 1999 je bilo izposojenih nekaj nad 400 knjižnih izdaj in periodike. Upamo, da bomo v letošnjem letu dobili knjižničarko, ki bo stalno zaposlena v knjižnici. S tem se bo prav gotovo povečala izposoja knjižnega gradiva.

Bodoče delo

Kot smo že omenili, je bibliografija slovenskega tiska v Veliki Britaniji izšla konec julija in že načrtujemo delo za pripravo nove bibliografije. V programu je izdaja slovenskega tiska v Kanadi.

Slovenska bibliografija v Veliki Britaniji 1945 - 2000

Letos julija je pri založbi Mladika v Trstu izšla "Slovenska bibliografija za Veliko Britanijo: 1.1.1945-1.5.2000". Bibliografijo je pripravil knjižničar Knjižnice Dušana Černeta iz Trsta Marjan Pertot.

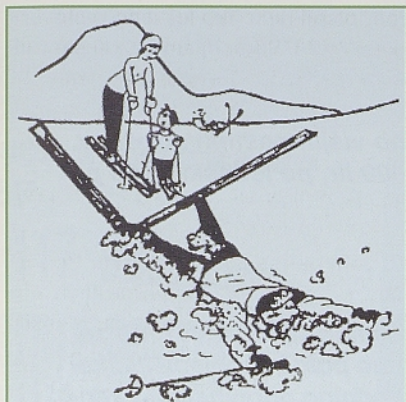
Bibliografija obsega 173 strani, v njej je bibliografsko opisanih 416 enot, od tega 31 časopisov in revij iz časa, ki gre od začetka leta 1945 do maja 2000. Posebej je treba poudariti, da je glavnina slovensko pisane gradiva, vključno z redkimi razmnoženimi, tudi zbrana in dostopna na policah Knjižnice Dušana Černeta. Pri vsaki enoti je v bibliografiji zabeleženo najbolj dostopno nahajališče.

Spremno besedo k bibliografiji je napisal Ivo Jevnikar. Ob tej priliki se mu moramo zahvaliti za nesebično pomoč pri zbiranju knjižnega gradiva, pri pregledovanju rokopisa in pri vzpostavljanju stikov z ljudmi in ustanovami po svetu, predvsem v Veliki Britaniji.

Knjiga obsega sledeča poglavja: Spremna beseda, zahvala osebam za pomoč pri zbiranju knjižnega gradiva, seznam bibliografskih priročnikov, ki smo jih uporabili pri sestavi bibliografije, seznam knjižnic, katerih smo se posluževali pri zbiranju knjižnih podatkov, seznam kratke, serijske publikacije, knjige, seznam knjižnih zbirk, imensko kazalo.

mladika
v vsako
slovensko
družino

za smeh in dobro voljo...

– Naš oče ima več smisla za plavanje kot za smučanje.

Zdravnik je Alešku predpisal zdravilo zaradi pomanjkanja železa. Alešek je ves v skrbeh vprašal mamo:

– Ali lahko jemljem to zdravilo tudi v dežju ali pa bom takrat zarjavel?

–O–

– Gospod šef, tu je bil nekdo, ki je grozil, da vam bo polomil vse kosti.

– In kaj ste mu rekli?

– Da mi je zelo žal, ker vas ni tu.

–O–

Paznik vpraša novega zapornika:

– Zakaj ste pa vi tu?

– Zaradi konkurence. Država tiska enake bankovce kot jaz.

–O–

– Ali se je Tonetova svatovščina srečno končala?

– Je. Nevesta ga je po štirih tednih le našla.

– Ali veš, kaj to pomeni, da me moj pes zavoha že na dvesto metrov?

– Da bi se moral pogosteje umivati!

–O–

– Dokazali so, da je uživanje alkohola škodljivo za vid.

– To pa ne bo držalo. Kadar ga imam dovolj pod kapo, vidim celo dvojno!

–O–

Na vozniškem izpitu:

– Stopite iz avta, padli ste.

– Zakaj, saj še voziti nisem začel?

– Zato, ker ste sedli na zadnji sedež.

–O–

Mož prinese z lova odrtega zajca.

– Kaj si ga res ti ustrelil? Zakaj pa je brez kože?

– Ustrelil sem ga, ko se je kopal.

–O–

Vodnik vpraša rekruta:

– Kaj naredi vojak najprej, preden začne čistiti puško?

– Najprej pogleda številko puške, da ne očisti tuje.

– Ja, ja... To je torta nove sorte. Ali hočeš patent?

listnica uprave

DAROV V TISKOVNI SKLAD

Mihajla in France Habjan, Toronto, Kanada - 63.758 lir; Andrej Kosič, Gorica - 30.000 lir; Marjan Česnik, Ljubljana, Slovenija - 6.500 lir; Peter Merkù, Erlangen, Nemčija - 110.000 lir; Slovenian research center, Ohio, ZDA - 88.113 lir; Marija Mišchkoč, Ukve - 30.000 lir.

DAROV V SPOMIN

V spomin na g.po Ivko Papler darujeta Edi in Milena Zobec 111.588 lir za Mladiko.

Vsem prisrčna hvala!

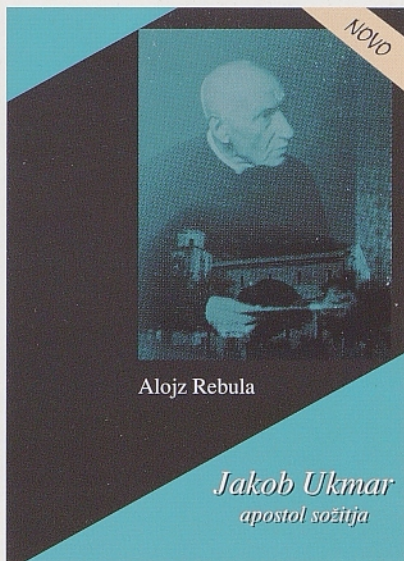
Član sveta naše revije Marko Tavčar je pred kratkim v tretje postal očka. Njemu, mamici in sesticama iskreno čestitamo!

Knjižne novosti pri založbi MLADIKA

Vinko Beličič

NOVO

PRELISTAVANJE POLSTOLETJA

Knjige za prijetno branje lahko naročite tudi na naši upravi:

MLADIKA, Trst,
ulica Donizetti 3,

tel. 040 370846, faks 040 633307,

E-mail: urednistvo@mladika.com

Cene v letu 2001

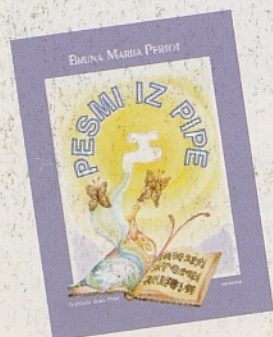
Kljub stalnemu naraščanju stroškov bomo skušali v prihodnjem letu ohraniti skoraj iste cene. Posamezen izvod Mladike bo tudi prihodnje leto stal 5.000 lir. Naročnina za Italijo bo ostala ista, to je 40.000 lir.

Malenkostno moramo zvišati le naročnine za tujino in to zaradi vedno višjih poštnih stroškov. Zato bo naročnina za Slovenijo in druge države v prihodnjem letu 45.000 lir, po letalski pošti pa 55.000 lir.

Biti naročnik se splača

Vse, ki bodo do konca tega leta - 31. decembra 2000 - poravnali naročnino za leto 2001, bo založba Mladika nagradila s knjižnim darom. Pri vplačilu naročnine na poštno položnico napišite, katero knjigo želite prejeti v dar! Ponudba seveda velja samo za tiste, ki naročnino poravnajo do konca tega leta. Za naročnike v tujini bomo upoštevali vplačila, ki bodo opravljena do 15. januarja 2001. Uradi uprave za tiste, ki žele poravnati naročnino osebno, so odprti od ponedeljka do petka od 9. do 17. ure.

Seznam knjig, ki so na razpolago za naročnike:

L. Antoni	Oder, šola življenja
D. Fabjan Bajc	Lažni prijatelji
F. Jakomin	Istrske pesmi
S. Janežič	Moj prvi dnevnik
A. Košmač	Ricmanje včeraj in danes
A. Košmač	Boršt skozi čas
M. Maver	Vinka Beličiča pogled nazaj
P. Merku	Slovenska krajevna imena v Italiji
M. Nadlišek Bartol	Fata morgana
B. M. Pertot	Pesmi iz pipe
M. Pirjevec	Tržaški zapisi
A. Rebula	Previsna leta
A. Rebula	Cesta s cipreso in zvezdo
SKK	Večer z Alojzom Rebulo
V. Šorli Puc	Zgodbe z repom in glavo
I. Tavčar	Ta mala zemška večnost
Z. Tavčar	Slovenci za danes
Z. Tavčar	Slovenci za danes II. del
Razni avtorji	Posamezni zborniki Drage
Razni avtorji	Svobodni mikrofoni Drage
Razni avtorji	Sledovi Drage

MLADIKA, Trst, ulica Donizetti 3, tel. 040 370846, faks 040 633307, E-mail: urednistvo@mladika.com

založba MLADIKA